

जैविक कृषि, पर्यटन र दिगो पूर्वाधार : शिक्षा, स्वास्थ्य र संस्कृतिले समृद्ध भीमेश्वर

चरीकोट बजार

राजस्व सुधार कार्ययोजना

[Revenue Improvement Action Plan]

त्रिपुरासुन्दरी मन्दिर र चम्पुजा हरियाली पार्क

भीमेश्वर नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

चरीकोट, दोलखा
बागमती प्रदेश, नेपाल

असार, २०७८

कृतज्ञता

भीमेश्वरनगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्न लाई जिम्मेवारी दिनु हुने भीमेश्वर नगरपालिकाका प्रमुख श्री भरत बहादुर केसी उपप्रमुख श्री कमला बस्नेत, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री मान बहादुर खड्का तथा भीमेश्वर नगरपालिका परिवार प्रति हामी कृतज्ञ छौं ।

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा तथ्याङ्क संकलन, विश्लेषण तथा प्रतिवेदन तयारीको विभिन्न चरणहरूमा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याउनु हुने भीमेश्वर नगरपालिकाका सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई परामर्शदाताको तर्फबाट हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै यस राजश्व सुधार कार्ययोजनाको पूर्ण कार्यन्वयको समेत अपेक्षा गरेका छौं ।

विषय सूची

परिच्छेद एक : परिचय.....	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ औचित्य	१
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	२
१.४ अध्ययन विधि तथा प्रक्रिया	२
१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन	२
१.४.२ तथ्याङ्क सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास	३
१.४.३ तथ्याङ्क सूचना संकलन	३
१.४.४ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी	३
१.४.५ प्रतिवेदनको अन्तिम रूप	३
१.५ अध्ययनको सीमा	४
परिच्छेद दुई : राजश्व परिचालनको वर्तमान अवस्था तथा पुनरावलोकन.....	५
२.१ नगरपालिकाको सक्षिप्त परिचय	५
२.२ मानव संसाधनको अवस्था	६
२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था	६
परिच्छेद तीन : स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता	७
३.१ नगरपालिकाको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था	७
३.२ आय परिचालनको अवस्था	८
३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्रहरू र सम्भावना विश्लेषण	११
३.३.१ कर राजश्व	११
३.३.२ गैर कर राजश्व	१६
परिच्छेद चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था.....	२१
४.१ राजश्व परिचालन नीतिहरू	२१
४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता (राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन)	२१
४.२.१ राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण	२१
४.२.२ राजश्व परामर्श समिति	२१
४.२.३ राजश्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू	२२
४.३ राजश्व प्रशासन तथा नीतिसम्बन्धी सवालहरू	२३
४.४ प्रभावकारी राजश्व परिचालनका प्रमुख पक्षहरू	२३
४.४.१ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था	२३
४.४.२ उपयुक्त संगठन निर्माण	२३
४.४.३ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख तथा स्रोतहरूको प्राथमिकीकरण	२३
४.४.४ विभिन्न आयमूलक कार्यक्रम	२३
४.४.५ पारदर्शिता र जवाफदेहिता	२४
४.४.६ परिवर्तित व्यवस्था अनुसार राजश्व संकलन	२४
परिच्छेद पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना	२५
परिच्छेद छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण	३०
६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण	३०
६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण	३४
परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा	३६
परिच्छेद आठ: कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	३६
अनुसूचीहरू	३९

तालिका सूची

तालिका १ : नगरपालिकाको बडागत घरधुरी, जनसंख्या, क्षेत्रफल तथा जनघनत्व.....	५
तालिका २ : स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसारको राजश्व अधिकार	७
तालिका ३ : नगरपालिकाको आय परिचालनको अवस्था	९
तालिका ४ : सम्पत्ति कर सम्भावनाको गणना	१२
तालिका ५ : घरबहाल कर सम्भावनाको गणना	१३
तालिका ६ : व्यवसाय कर सम्भावनाको गणना	१४
तालिका ७ : व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर सम्भावनाको गणना	१७
तालिका ८ : सिफारिस दस्तुर	१८
तालिका ९ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भावनाको गणना	१९
तालिका १० : सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	१९
तालिका ११ : राजश्व परामर्श समिति विवरण	२२
तालिका १२ : राजश्व सुधार कार्ययोजना	२५
तालिका १३ : विगत तीन आर्थिक वर्षको वास्तविक आय	३०
तालिका १४ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि आय प्रक्षेपण	३१
तालिका १५ : नगरपालिकाको आय संरचना	३५

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले राज्य शक्तिको बाँडफाँडको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको सरकारको अवधारणा ल्याएको छ । यी तीन तहका सरकारका बीचमा समन्वय र सहकार्यका आधारमा अधि बढ्ने गरी स्थानीय सरकारलाई २२ वटा एकल अधिकार प्रदान गरेको छ । यी अधिकारका अलावा संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वय र सहकार्य गरी साभ्का अधिकारको परिपालना गर्नुपर्ने व्यवस्था पनि गरिएको छ । जुन एकल तथा साभ्का अधिकारको प्रयोग गरी नगरपालिकाले बजेट सहितको वार्षिक तथा आवधिक योजना बनाउनुपर्नेछ । स्थानीय तहहरूको आय स्रोतसंघीय सरकारसंग प्राप्त हुने अनुदानमा मात्र सिमित हुँदा जनआकाक्षा पुरा हुन सक्दैन । नगरपालिकाले संघीय सरकारको बजेटमा मात्र आश्रित नरही संविधानले दिएको अधिकार प्रयोग गरी राजश्वका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने, विद्यमान करका दायरा तथा दरहरू परिमार्जन गर्नुपर्ने हुन्छ । राजश्व सुधार कार्ययोजनाले समय सापेक्ष करका दायरा तथा दरहरूमा हेरफेर गर्न मद्धत गर्दछ ।

नेपालको संविधान र प्रचलित कानूनले भंसार महसुल, अन्तःशुल्क, मूल्य अभिवृद्धि कर, संस्थागत व्यक्तिगत आय कर, राहदानी शुल्क, पारिश्रमिक कर, भिसा शुल्क, पर्यटन दस्तुर लगाउने अधिकार संघीय सरकारलाई दिएको छ । यसै गरी कृषि आयमा लाग्ने कर प्रदेश सरकारलाई दिएको छ । स्थानीय सरकारलाई सम्पत्ति कर, घर जग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर, मालपोत/भूमिकर लगाउने अधिकार दिएको छ । पर्यटन शुल्क, प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिवाना तीनवटै तहको साभ्का अधिकारको रूपमा दिएको छ । घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर प्रदेश र स्थानीय तहको साभ्का अधिकारको रूपमा रहेका छन् । सम्पत्ति कर, घर जग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर भूमिकर (मालपोत) लगाउने अधिकार स्थानीय तहलाई मात्र दिइएको छ । सबै तहले अधिकारको प्रयोग गर्दा कानून बनाएर गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । राजश्वको लागि कुनैपनि तहमा लिखित रूपमा उल्लेख नगरिएको विषयमा कर लगाउने व्यवस्था नेपाल सरकारले निर्धारण गरे अनुसार हुने व्यवस्था छ ।

नेपाल संघीय गणतन्त्रामक संरचनामा प्रवेश गरेपछि स्थानीय तह जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकारको रूपमा स्थापित भएको छ । निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरूलाई जनताका आवश्यकता र चाहना पुरा गर्नुपर्ने दायित्व रहेको छ । यस अवस्थामा नगरपालिकाहरूले आफुमा भएको अधिकार प्रयोग गरी जनताको कर तिर्न सक्ने क्षमतालाई मध्य नजर गर्दै आन्तरिक आयका स्रोत पहिचान तथा परिचालन गरी आन्तरिक आयमा वृद्धि गर्नुपर्ने हुन आउँछ ।

प्राकृतिक स्रोत तथा वित्तिय आयोगको सिफारिसमा स्थानीय तहलाई संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट अनुदान दिँदा स्थानीय तहको खर्च गर्न सक्ने क्षमता तथा आन्तरिक आयका वृद्धि गर्ने क्षमताका आधारमा वित्तिय समानीकरण, शशर्त, समपुरक र विशेष अनुदान दिने व्यवस्था गरिएको छ । तसर्थ यसनगरपालिकाको वित्तिय स्थिति सबल बनाउन राजश्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan-RIAP) तयार पार्न लागिएको हो । प्रस्तुत सुधार योजना तीन वर्षका लागि बनाइएको छ र नगरपालिकाले आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै लैजानेछ । यस योजनाले नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि गरी वित्तिय क्षमताको विकास गर्ने एवम् यसलाई सबल बनाउने र राजश्वको सम्भाव्य स्रोतको पूर्ण क्षमतामा उपयोग गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

१.२ औचित्य

नगरपालिकामा उठाइने राजस्वलाई राजस्व बढाउने स्रोतको रूपमा मात्र नलिएर यसलाई स्थानीय आर्थिक विकासको उत्प्रेरक र जवाफदेहिता तथा सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा लिई स्थानीय तहका राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरूको खोजी गर्न, आवश्यक नीतिगत, कानुनी र व्यवस्थापकिय सुधारका उपायहरूको पहिचान गरी तिनको कार्यान्वयन गरी भविष्यका दिनमा पहिचान गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कामको लागि यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले औजारको रूपमा काम गर्ने विश्वास गरिएको छ ।

नगरपालिकाका जनताहरूबाट निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, स्थानीय बासीहरूले आफ्नै पालिकाको विकासको लागि उठाइने कर वा गैरकर वापत तिरेको रकमको कसरी सदुपयोग भइरहेको छ भन्ने कुराको लेखाजोखा समेत स्थानीय सर्वसाधारणले आ-आफ्नै तरिकाले विश्लेषण गरिरहेका हुन्छन् । नगरपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गरी यसको अधिकार क्षेत्रभित्रका उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरूबाट सम्भावित राजस्व पहिचाहन गर्न आवश्यक हुन्छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ भित्र रहेर बनाइएको यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाले यस नगरपालिकाको राजस्व क्षमताको पहिचान गर्न समेत महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नेछ, र प्रभावकारी ढंगले राजस्व सङ्कलन गर्न नगरपालिकालाई थप मद्दत समेत पुऱ्याउँदछ भन्ने विश्वास गरिएको छ । साथै यस अध्ययनबाट तयार गरिएको राजस्व सुधार कार्ययोजना नेपाल सरकार र राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्तीय आयोगको लागि स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराउने समानीकरण अनुदान सम्बन्धी मापदण्ड र सन्दर्भ सामग्रीको रूपमा समेत उपयोगी हुनसक्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

१.३ अध्ययनको उद्देश्य

यस अध्ययनको समग्र उद्देश्य भीमेश्वरनगरपालिकाको आन्तरिक आयको विद्यमान अवस्था तथा आन्तरिक स्रोतका संभावनाहरूको विश्लेषण गरी प्रक्षेपण सहित आगामी तीन वर्षको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु हो । यस उद्देश्यहाँसिल गर्नकालागि निम्नानुसारका विशिष्ट उद्देश्य निर्धारण गरिएको छ।

१. स्थानीय तहको राजस्वसम्बन्धी अधिकारको बारेमा नगरपालिका निर्वाचित पदाधिकारीहरू, नगर कार्यपालिकामा कार्यरत विभिन्न शाखाका प्रमुखहरू, राजस्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्नु,
२. नगरपालिकाको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्नु,
३. नगरपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने सम्भावित स्रोतहरूको पहिचान गरी रणनीति सहितको आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्नु ।

१.४ अध्ययन विधि तथा प्रक्रिया

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाकालागि राजस्वसंग सम्बन्धित विभिन्न सामग्रीहरूको अध्ययन, सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारामहरूको निर्माण, तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण, कार्ययोजना तर्जुमाकालागि सहभागितामूलक छलफल तथा प्रस्तुतीकरण जस्ता विधिहरू प्रयोग गरिएको छ । अध्ययनकाक्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

पहिलो चरणमा राजस्व सुधार कार्ययोजना अध्ययन कार्यको लागि परामर्शदाता समुहबाट विभिन्न तथ्यांक स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरू संकलन तथा विश्लेषण गरिएको थियो । सन्दर्भ सामग्री अध्ययनका क्रममा विशेषगरी निम्नानुसारका तथ्यांक स्रोतहरूको अध्ययन गरिएको थियो ।

- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४
- आ.व.०७८/०७९ बजेट तथा कार्यक्रम भीमेश्वर नगरपालिका चरिकोट, दोलखा, २०७८
- आ.व.०७८/०७९ अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण (स्थानीय तह), २०७८
- आ.व.०७८/०७९ अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण (प्रदेश र स्थानीय तह), २०७८
- नगरपालिकाको विनियोजन तथा आर्थिक ऐन, २०७७ र २०७८ ।

१.४.२ तथ्याङ्क सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास

आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरूको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास गरिएको थियो । सूचना संकलन फारमलाई अन्तिम रूप दिन यस कार्यमा सम्लग्न विज्ञहरूबीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना संकलनका लागि तयार गरिएको फारमहरू निम्न किसिमका थिए ।

(क) नगरपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरूसँगको परामर्शका छलफलका लागि सूचना संकलन फारम तयार गरिएको थियो । उक्त सूचीमा मुख्यतः नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक वर्षको राजस्व परिचालनको स्थितिबारे जानकारी लिने उद्देश्यले फारमहरूको प्रयोग गरिएको थियो ।

(ख) राजस्वकाशीर्षकगत समुह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारममा समेत छलफल गरिएको थियो । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भएअनुसारका कर र गैरकरहरूको शीर्षकगत रूपमा वर्तमान समस्याहरू, संभावना, समाधानका लागि गर्नु पर्ने उपायहरू र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयवृद्धिका बारेमा समुहगत रूपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको थियो । आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना संकलनका लागि तयार गरिएका फारमहरू नगरपालिकाका सम्बन्धित कर्मचारीहरूलाई इमेल मार्फत उपलब्ध गराई आधारभूत विवरण भरिएका फारमहरू संकलन गरिएको थियो ।

१.४.३ तथ्याङ्क सूचना संकलन

अध्ययनको क्रममा नगरपालिकाको सबै वडा कार्यालयहरू, र विभिन्न शाखाहरूबाट आवश्यक तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो । यस कार्यकालागि कार्यालयका सुचना तथा तथ्याङ्क अभिलेख, सरोकारवाला पक्षहरूसँगको छलफल, स्थलगत भ्रमण तथा अवलोकन आदि विधि अवलम्बन गरिएको थियो । यस क्रममा निम्नलिखित तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो ।

- भीमेश्वर नगरपालिकाबारे संक्षिप्त जानकारी
- वर्तमान राजश्वप्रशासनको अवस्था (संगठन संरचना, कर्मचारी, राजश्व असुली तथा भौतिक सुविधा आदि)
- आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दरसम्बन्धी विस्तृत विवरण
- राजश्व परिचालनकालागि अवलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरू
- आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरूसम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना (सम्बन्धित तथ्याङ्क, सरोकार पक्षहरूसँग छलफल, स्थलगत भ्रमण तथा अवलोकन)
- नगरपालिकाको आ.व.०७७/०७८ को योजना, नीति बजेट तथा कार्यक्रम ।

१.४.४ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी

नगरपालिकाको विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्लेषण तथा विभिन्न समूहमा गरिएको छलफल एवं प्रस्तुतिबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समावेश गरी राजश्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.४.५ प्रतिवेदनको अन्तिम रूप

अध्ययनका क्रममा विभिन्न स्रोतबाट संकलित तथ्याङ्कबाट प्रतिवेदनको मस्यौदा तयार भइसकेपछि प्रतिवेदन प्रमाणीकरण कार्यशाला सम्पन्न गरियो । उक्त गोष्ठीमा राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारी, नगरपालिकाका मेयर, कर्मचारीहरू तथा सरोकारवाला व्यक्तिहरूको उपस्थिति भएको थियो । सोही कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त सुझावका आधारमा अन्तिम प्रतिवेदन तयार पारिएको छ । यस प्रतिवेदनलाई कार्यपालिकाको बैठकबाट अन्तिम रूप प्रदान गरीसकेपछि नगरसभाबाट अनुमोदन गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।

१.५ अध्ययनको सीमा

नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि सिमित स्रोत साधन, आय र आय सम्भावना रहेका सार्वजनिक सम्पत्ति, संस्थागत अभिलेखसम्बन्धी प्रर्याप्त सूचनाको अभाव, सिमित समयका कारण र विश्वव्यापि महाव्याधिको रूपमा रहेको कोभिड १९ (कोरोना महामारी) को दोश्रो लहरको कारण उत्पन्न परिस्थिति लगायत यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका रहेका छन् ।

- यो प्रतिवेदन प्रमुख रूपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको आधारमा तयार गरिएको छ । अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य नगरपालिकाका सम्बन्धित शाखाका कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारपक्षहरूसंग भएको विद्युतीय एवम् विभिन्न संचार माध्यमबाट हुने सूचना सम्प्रेषणका आधारमा सम्पन्न गरिएको छ ।
- नगरपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोतको पहिचान गर्ने उद्देश्यकोलागि तयार पारिएको तथ्याङ्क संकलन फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू नगर कार्यपालिकाको कार्यालयहरूको अभिलेख तथा स्थलगत अध्ययनबाट संकलन गरिएको छ ।
- नगरपालिकामा भएको अभिलेख र सरोकारवालाहरूको छलफलबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा आयका स्रोतसम्बन्धी तथ्याङ्कहरू संकलन गरिएको छ । तथ्याङ्क संकलनकोलागि वडास्तरीय स्थलगत सर्भेक्षण कार्य गरिएको छैन ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ ले दिएको राजश्व अधिकारको आधारमा राजश्वसम्बन्धी अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।
- स्थानीय तहको निर्वाचन भई निर्वाचित पदाधिकारीहरूको कार्यकालको अन्तिम वर्षसम्म आइपुग्दा पनि प्रदेश तहको राजश्वसम्बन्धी प्रदेश कानून तर्जुमा भएको छैन । संवैधानिक व्यवस्था अनुरूपका उपरोक्त व्यवस्थाहरूपूर्ण भए पश्चात यस प्रतिवेदनलाई परिमार्जन गर्न आवश्यक देखिन्छ, जुन कार्य यस अध्ययनको कार्यक्षेत्रमा समावेश छैन ।
- कोभिड १९ महामारीको लकडाउनका कारण व्यापक सहभागितामा छलफल गर्न नसकिएकाले सानो सानो समुहमा मात्रै छलफल गरिएको थियो । अन्तमा, नगरपालिकामा प्रतिवेदन मस्यौदा गोष्ठि सम्पन्न गरियो ।

परिच्छेद दुई : राजश्व परिचालनको वर्तमान अवस्था तथा पुनरावलोकन

२.९ नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

दोलखा जिल्लाको सदरमुकाममा अवस्थित ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक र पर्यटकीय दृष्टिकोणले प्रसिद्ध एवम् रमणीय नगरपालिका हो । यो नगरपालिका वि.सं. २०५३ सालमा तत्कालिन चरिकोट, माटी, दोलखा र मकैबारी गाविसहरू समावेश गरेर स्थापना गरिएकोमा वि.सं. २०७३ सालमा पुनः साविकको सुष्पाक्षमावती, बोच र लाकुरीडाँडा गाविसहरू भीमेश्वर नगरपालिकामा थप गरी हालको भीमेश्वर नगरपालिका सङ्घीय स्वरूपमा पुनः संरचना एवम् पुनर्गठन गरिएको हो । यस नगरपालिकालाई ९ वटा वडाहरूमा विभाजन गरिएको छ । आफ्नो मूर्तिमा पसिना उत्पन्न गरेर देशमा प्राकृतिक हलचल, अनिष्ट र राजनीतिक परिवर्तनको पूर्वसूचना दिने सहश्र अवतारको देवताका रूपमा परिचित भीमेश्वरको नामबाट यस नगरपालिकाको नामकरण गरिएको छ । यस नगरपालिकाको केन्द्र 'चरिकोट' नेपालको राजधानी काठमाडौँबाट १३३ कि. मि. उत्तरपूर्वमा अवस्थित छ ।

२७ डिग्री ३६ मिनेट उत्तरदेखि २७ डिग्री ४४ मिनेट उत्तरी अक्षांशसम्म र ८५ डिग्री ५८ मिनेट पूर्वदेखि ८६ डिग्री ६ मिनेट पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल १३२.५ वर्ग कि. मि. रहेका छन् भने पूर्व पश्चिम लम्बाई १७ कि. मि.सम्म र उत्तर दक्षिण चौडाइ १० कि. मि.सम्म रहेको छ । यस नगरपालिकाको पूर्वमा वैतेश्वर गाउँपालिका, पश्चिममा सिन्धुपाल्चोक जिल्ला, उत्तरमा कालिञ्चोक गाउँपालिका र सिन्धुपाल्चोक जिल्ला र दक्षिणमा शैलुङ्ग गाउँपालिका पर्दछन् । पहाडी प्रदेशअन्तर्गत पर्ने र न्यूनतम ८४० मिटर (चर्नावती त्रिवेणीधाम) देखि अधिकतम ३५४९ मिटर (गणेश थुम्की) सम्मका उचाइमा रहेका यस नगरपालिकाको केन्द्र चरिकोट १९७० मि. उचाइमा रहेको छ । नगरपालिकाको तल्लो भागमा उष्ण हावापानी पाइन्छ भने मध्ये भागमा न्यानो समशितोष्ण हावापानी र माथिल्लो भागमा शितोष्ण हावापानी पाइन्छ । यस नगरपालिकाको कुल भूभाग मध्ये ५८.७१ भूभाग वन क्षेत्रले ढाकेको छ ।

वि.सं.२०७५ सालको घरपरिवार तथ्याङ्क सर्वेक्षणअनुसार नगरपालिकामा १०,२५५ घरधुरीमा कुल ३६,११५ जनसङ्ख्या र प्रति वर्ग कि. मि. २७३ जनघनत्व रहेको छ । यस नगरपालिकामा लैङ्गिक (पुरुष र महिला) अनुपात ९५:१०० रहेको छ ।

तालिका १ : नगरपालिकाको वडागत घरधुरी, जनसंख्या, क्षेत्रफल तथा जनघनत्व

वडा नं	घरधुरी	जनसंख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	जनघनत्व प्रति कि.मी.
१	१,२७२	४,४१९	२१.७८	२०३
२	१,०९९	३,५९१	११.८९	३०२
३	१,१८९	४,२६९	४.९९	८५६
४	६७४	३,०२५	५.०१	६०४
५	१,४९०	५,८७३	१६.२९	३६१
६	१,३०४	४,६००	५.३३	८६३
७	९९१	३,१५२	२१.५७	१४६
८	९८६	२,८७०	१७.९३	१६०
९	१,२५०	४,३१६	२७.७१	१५६
जम्मा	१०२५५	३६,११५	१३२.५	२७३

जातिगत आधारमा यस नगरपालिकामा क्षेत्री ४०.६४ प्रतिशत, नेवार १३.७६ प्रतिशत, तामाङ १२.३१ प्रतिशत, थामी ११.९८ प्रतिशत, बाहुन ८.८६ प्रतिशत, कामी ३.२४ प्रतिशत, घर्ती (भुजेल) २.९१ प्रतिशत र अन्य ६.३० प्रतिशत जातजातिहरूको बसोबास गर्दछन् । धार्मिक दृष्टिकोणले हिन्दु ८२.०४ प्रतिशत, बौद्ध १३.३४ प्रतिशत, किरात ३.३८ प्रतिशत, क्रिस्चियन ०.३९ प्रतिशत, इस्लाम ०.११ प्रतिशत र अन्य ०.७४ प्रतिशत धर्म मान्ने मानिसहरूको बसोबास रहेको पाइन्छ ।

भाषाको दृष्टिकोणले नेपाली भाषा बोल्ने ८०.३१ प्रतिशत, तामाङ भाषा बोल्ने १०.५७ प्रतिशत, नेवारी भाषा बोल्ने ७.९० प्रतिशत र अन्य २.५८ प्रतिशत रहेका छन् । यस नगरपालिकामा ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिको उमेर समूहका कुल जनसङ्ख्या ३३,७८५ मध्ये २५,३७२ (७५.१० प्रतिशत) सक्षर रहेका छन् । यस मध्ये महिला ११,८२१ र पुरुष १३,५५१ सक्षर रहेको छ । भीमेश्वर मन्दिर, त्रिपुरा सुन्दरी मन्दिर, मञ्जुश्री मन्दिर, वाराणसी मन्दिर, महाङ्काली मन्दिर, चर्नावती (त्रिवेणीधाम) चरिध्याङ गुम्बा यहाँको प्रसिद्ध धार्मिक स्थल हुन भने कालिञ्चोक भवगती मन्दिर प्रवेशद्वारको रूपमा समेत यस नगरपालिका रहेको छ ।

२.२ मानव संसाधनको अवस्था

नवगठित नगरपालिकाको पहिलो निर्वाचन २०७४ मा सम्पन्न भई हाल सोही निर्वाचनबाट निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत पालिकाको कार्य संचालन भइरहेको छ । यस नगरपालिकामा जम्मा ४७ जना नगरसभा सदस्यहरू र जम्मा १९ जना कार्यपालिका सदस्यहरू रहेका छन् ।

यस नगरपालिकाले हालसम्म पनि संगठन संरचना स्वीकृत गरेको छैन । सामान्य प्रचलनका आधारमा नगरसभा सर्वोच्च अंगको रूपमा रहेको छ भने यस अन्तर्गत नगरकार्यपालिका र नगरपालिका अन्तर्गत नगर प्रमुख रहने व्यवस्था छ । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले नगरपालिका प्रमुख अन्तर्गत रही नगर कार्यपालिकाको दैनिक प्रशासनिक कार्य संचालन हुने गरी रहेको छ ।

स्वीकृत संगठन संरचना नभए पनि नगरपालिकामा प्रशासन योजना तथा अनुगमन शाखा, पूर्वाधार विकास तथा वातावरण व्यवस्थापन शाखा, स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा, कानून शाखा, शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा र आर्थिक प्रशासन शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखाका साथै आन्तरिक लेखा परीक्षण इकाई रहेका छन् भने ९ वटा वडा कार्यालयहरू रहेका छन् । प्राप्त जानकारी अनुसार हाल नगरपालिकामा विभिन्न पदमा ७८ जना कर्मचारी कार्यरत छन् । जसमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, उपसचिव, १४ जना अधिकृतहरू, ८ जना ना.सु., १ जना लेखापाल, २ जना म.वि.नि., ७ जना स.ई., ५ जना अ.स.ई., ४ जना सा.प., २ जना सभेक्षक, ३ जना खरिदार, ९ जना कार्यालय सहायक/सहयोगी, २ जना कम्प्युटर अपरेटर, ५ जना नगर प्रहरी, ५ जना सवारी चालक र ९ जना कुचिकार कार्यरत छन् ।

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

नगरपालिकाको प्रशासनिक आफ्नै कार्यालय भवन छ भने ९ वटा वडाहरूमध्ये ४ वटा वडा कार्यालय आफ्नै भवनमा र ५ वटा वडा कार्यालय भाडाका घरबाट संचालनमा रहेका छन् । प्रशासनिक कार्यालय भवनमा नगरपालिकाका सम्पूर्ण शाखा, उपशाखा तथा इकाईहरू संचालनमा रहेका छन् । नगरपालिकाको स्वामित्वमा ३ वटा जिप/कार, २५ वटा मोटर साइकल, ३ वटा फोहर संकलन गर्ने ट्रक गाडी लगायतका सवारी साधनहरू रहेका छन् । कार्यालय तथा सबै वडाहरूमा इन्टरनेट सहितको कम्प्युटर, प्रिन्टरको सुविधा रहेको छ ।

परिच्छेद तीन : स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा नेपालको संविधान २०७२ अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्वसम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि भएका कानूनी व्यवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यस खण्डमा नगरपालिकाको आफ्नो क्षेत्राधिकार तर्फको राजस्व संकलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू शीर्षकगतरूपमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.९ नगरपालिकाको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ ले नगरपालिकालगायतका स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छ । संघीय कानून (स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्व अधिकारका क्षेत्रहरू यस प्रकार छन् ।

तालिका २ : स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसारको राजस्व अधिकार

राजस्वका शीर्षक	कानूनी प्रावधान
कर	<ul style="list-style-type: none"> ■ एकिकृत सम्पत्ति कर वा घर जग्गा कर ■ भूमि कर (मालपोत), सम्पत्ति कर नलगाएको अवस्थामा मात्र ■ घर जग्गा बहाल कर ■ व्यवसाय कर: पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ■ सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा) ■ जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर : आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, वनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीड, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत
शुल्क	<ul style="list-style-type: none"> ■ बहाल विटौरी शुल्क : आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ■ पार्किङ्ग शुल्क : आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।
सेवा शुल्क	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कार्यकिङ्ग, जिपप्लायर, बञ्जी जम्प, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ■ आफुले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा : <ul style="list-style-type: none"> - खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक वृत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि ■ अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क ■ सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क
दस्तुर	<ul style="list-style-type: none"> ■ दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर: <ul style="list-style-type: none"> - एफ.एम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग - ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन र उपयोग ■ नक्सा पास दस्तुर (नक्शा पास नगरी निर्माण भएकालाई तेब्वर दस्तुर) ■ पंजिकरण व्यवस्थापन दस्तुर ■ वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर- दफा १२ (२ ड) अनुसारको सिफारिश तथा प्रमाणित बापत ■ जग्गा नाप जाँच तथा कित्ता काट दस्तुर
वस्तु तथा सेवा विक्री	<ul style="list-style-type: none"> ■ ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क दस्तुर

राजश्वका शीर्षक	कानूनी प्रावधान
सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने (केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन २०७५ वाट संसोधित यो प्रावधानमा प्रभाव पर्ने गरी मिति २०७६/०६/०७ मा प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन, २०७६ मा भएको व्यवस्था अनुसार)
संघ तथा प्रदेश कानूनको आधारमा स्थानिय तहमा प्राप्त हुने	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट रोयल्टी खानेपानी महसुल स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क स्थानीय स्तरमा जडिवुटी तथा अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र बजार व्यवस्थापन जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केबल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता
स्थानीय तहमा संकलन भई बाँडफाँड हुने	<ul style="list-style-type: none"> विज्ञापन कर: स्थानीय तहले दर निर्धारण र संकलन गर्ने मनोरञ्जन कर: स्थानीय तहले संकलन गर्ने (दर र संकलन विधि प्रदेशले निर्धारण गर्ने) घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क : स्थानीय तहले संकलन गर्ने (दर निर्धारण प्रदेशले गर्ने) उद्यान, पार्क, चिडियाखाना, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक सम्पदा, संग्रालय सम्पदा प्रवेश शुल्कको दर निर्धारण र संकलन स्थानीय तहले गर्ने ढुङ्गा, गिट्टी, स्लेट, बालुवा, चुनढुङ्गा, अभ्रख, दहत्तर वहततरमा प्राकृतिक स्रोतको करको दर र प्रकृया प्रदेशले निर्धारण गर्ने र स्थानीय तहले संकलन गर्ने ।
प्रदेश तहबाट संकलन भई बाँडफाँड हुने	<ul style="list-style-type: none"> सवारी साधन (माथि उल्लेखित बोहक) करको दर निर्धारण तथा संकलन प्रदेशले गर्ने र प्रदेश स्तरीय कोषमा जम्मा गर्ने पदयात्रा तथा पर्यटन शुल्कको दर निर्धारण र संकलन प्रदेश गर्ने र प्रदेश स्तरीय कोषमा जम्मा गर्ने (पवर्तारोहण, राष्ट्रिय निकुन्ज, वन्यजन्तु आरक्षण तथा संरक्षण क्षेत्रको प्रवेश शुल्क निर्धारण र संकलन नेपाल सरकारले गरे बमोजिम हुने)

३.२ आय परिचालनको अवस्था

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार नगरपालिकालाई प्राप्त राजश्व अधिकारका शीर्षकहरूको परिचालन कसरी भैरहेको छ भन्ने जान्नु उपयुक्त हुन्छ । नगरपालिकाले उपरोक्त राजश्व शीर्षकहरू मध्ये हाल असुली गरिरहेको, संकलनकालागि आवश्यक नीतिगत निर्णय मात्र गरेको र सम्भावना भएका त्यस्ता क्षेत्रहरूको यथार्थ अवस्थाको बारेमा सम्बन्धित शाखागत छलफलबाट प्राप्त नगरपालिकाको आय परिचालनको अवस्थालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३ : नगरपालिकाको आय परिचालनको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/नभएको
क.	कर राजश्व तर्फ			
१	सम्पत्तिमा आधारित कर – घर जग्गा तथा मालपोत वा भूमिकर	भएको	आर्थिक ऐन २०७८को दरअनुसार गर्ने	भएको
२	सम्पत्तिमा आधारित कर एकिकृत सम्पत्ति कर	भएको	आर्थिक ऐन २०७८को दरअनुसार गर्ने	भएको
३	सवारी कर (रिक्सा, अटोरिक्सा, ट्याक्सी)	नभएको	नभएको	नभएको
४	सवारी दर्ता तथा वार्षिक सवारी कर	नभएको	नभएको	नभएको
५	घर जग्गा बहाल कर	भएको	व्यक्तिगत घर बहाल कर ५ प्रतिशत प्रति महिना र वर्गफिटको आधारमा तलाको आधारमा न्यूनतम रु १० देखि अधिकतम रु ८५ सम्म संस्थागत: बहाल रकमको १० प्रतिशत	भएको
६	व्यवसाय कर	भएको	खुद्रा रु २५००, थोक रु ८००० र डिलर रु १००००	भएको
७	विज्ञापन कर	भएको	मुख्य बजार रु १०० देखि रु १२५, राजमार्ग रु ७५ देखि रु १००, पर्यटन रु ५० देखि रु ७५, अन्य रु २५ देखि रु ५०सम्म	भएको
८	मनोरञ्जन कर	भएको	भएको (पर्यटन शुल्क अन्तर्गत)	नभएको
९	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	भएको	प्रति वर्ग फिट रु ९ देखि र १५सम्म	भएको
१०	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	नभएको	प्रति पिस कवाडी रु ०.१५ देखि रु २ सम्म, जीवजन्तु प्रति पिस रु १.५ देखि रु ३०सम्म	नभएको
ख.	गैर कर राजश्व			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
२	नक्सापास दस्तुर	भएको	आरसिसि भवन प्रति वर्ग फिट रु ६ देखि रु १५सम्म, अन्य रु २ देखि रु ५ सम्म	भएको
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	भएको	भएको	भएको
४	बहाल विटौरी शुल्क	भएको	प्रति महिना प्रति वर्ग फिट इकाई रु ५ देखि रु.२०० सम्म हाल सपिड कम्प्रेल्क्सबाट मासिक रु ८५००	भएको
५	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	प्रति घण्टा न्यूनतम रु १० देखि रु २५ र अधिकतम रु ५० देखि रु १५० सम्म	नभएको

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/नभएको
६	अस्पताल संचालन	भएको	नभएको	नभएको
७	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	व्यक्तिगत घर: दुई तलासम्म रु १०० सोभन्दामाथि तला पिच्छे रु ५० थप मासिक होटल व्यावसाय: रु २०० देखि रु ३०० मासिक अन्य: सेवाको प्रकृति हेरी रु १५० देखि रु ६०० सम्म मासिक	भएको
८	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	भएको	नभएको
९	स्थानीय विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको
१०	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिप फ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	भ्यूटावर संचालन, पार्क तथा सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क, पिकनिक स्थल, पोखरी, उद्यान शुल्क (ठेक्का)	भ्यूटावर वार्षिक ६० हजार पार्क सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क रु ३०००० (वार्षिक) पिकनिक स्थल रु ५००० (वार्षिक) पोखरीमा बोटिङ्ग शुल्क रु ३०००० (वार्षिक)	भएको
११	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वृत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविघाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि	भएको	प्रति महिना प्रति वर्ग फिट रु ५ देखि रु २००सम्म	भएको
१२	मूल्यांकन सेवा शुल्क	भएको	सम्पत्ति मूल्यांकन तथा स्रोत प्रमाणित रु १०००	भएको
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म	भएको	भएको	भएको
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
१५	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	भएको	रु २०० देखि ५०० सम्म	भएको
१६	दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

स्रोत: शाखागत छलफलको आधारमा

नगरपालिकामा उल्लेखित करका शीर्षकतर्फ सम्पत्तिमा आधारित (मालपोत र सम्पत्ति) दुवै कर संकलन भएको देखिन्छ । घरजग्गा बहाल करतर्फ आंशिक मात्रामा असुली भएको देखिएको छ । जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर तथा मनोरञ्जन कर सम्भावना न्यून रहेको छ । सवारी करको सम्भावना भएर दर निर्धारण गरिएको भएपनि संकलन भएको देखिँदैन । व्यवसाय कर लिइएको छ तर अबै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने छ ।

त्यसैगरि गैरकर तर्फ वडाबाट गरिने सिफारिस दस्तुर, नक्सापास दस्तुर, सम्पत्ति मूल्यांकन सेवा शुल्क, पूर्वाधार उपयोग सेवा शुल्क, फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क र भ्यूटावर संचालन, पार्क तथा सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क, पिकनिक स्थल, पोखरी, उद्यान शुल्क (ठेक्का) शुल्क लगाउने गरिएको छ । बहाल बिटौरीका मार्फत सपिड कम्पेक्सबाट मासिक भाडा बापतको शुल्क उठ्ने गरेको देखिन्छ ।

नगरपालिकामा राजस्व संकलन हुने विभिन्न आय शीर्षकहरू मध्ये हाल १३ वटा शीर्षकहरूबाट मात्र संकलन भइरहेको छ तथापि राजश्व प्रशासन सुधार गरी अन्य शीर्षकहरूबाट समेत आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ ।

३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्रहरू र सम्भावना विश्लेषण

नगरपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम आन्तरिक स्रोत तर्फ संकलन गर्ने राजश्व मध्ये यस नगरपालिकाले हाल उठाइरहेका विद्यमान तथा सम्भावित नयाँ आय क्षेत्रहरूको सम्भावनाको विश्लेषणात्मक अध्ययन यस शीर्षक अन्तर्गत गरिएको छ ।

३.३.१ कर राजस्व

क. भूमि कर (मालपोत)

हालको अवस्था: नगरपालिकाको संशोधित आर्थिक ऐन, २०७७ ले सम्पत्ति कर लगाउने भनी तोकिएको जग्गाबाहेकका अन्य जग्गामा भूमि कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । जग्गाको मूल्यांकन गर्दा जग्गाको क्षेत्रफल, जग्गा भौगोलिक अवस्थिति, जग्गाको उपयोगको अवस्था, जग्गा रहेको स्थानमा पूर्वाधार विकासको अवस्थालाई आधार मानिने व्यवस्था उक्त ऐनले गरेको छ । नगरपालिकाले करदाताबाट सम्पत्ति कर र भूमि करको रकम बुझिहाई करदातालाई एकीकृत रुपमा एउटै विल/रसिद दिन सक्ने प्रावधान अनुरूप हाल उक्त करहरू एकैपटक एकीकृत रुपमा संकलन गरिरहेकोले यस बापत संकलनहुने राजस्व सम्पत्ति करको मूल्यांकन कै आधारमा असुल उपर हुदै आएकोले हाललाई छुट्टै गणना गरिएको छैन ।

संभाव्यता: जग्गाको स्वामित्व, उपयोगिता र पहुँचका आधारमा ७ वटा समुहमा वर्गीकरण गरी सोही बमोजिम दर तोकिएको छ । विगतमा एकिकृत सम्पत्ति करको रुपमा यसको कार्यान्वयन गरिएको र पछि संघीय कानून संसोधन भई व्यवस्था फेरिदा समेत यो प्रणाली कायमै रहेकाले मालपोत बापतको कर संकलनलाई छुट्टै गणना गर्न सकिने देखियता पनि हाललाई निम्नानुसारको सुधार गरी मालपोत बापतको थप राजस्व असुल गर्न सकिने अवस्था छ ।

सुधारका पक्षहरू:

नगरपालिकामा भूमि तथा करदातासम्बन्धी विस्तृत र यकीन तथ्यांक उपलब्ध छैन । यसकारण भूमि र करदातासम्बन्धी विस्तृत र यकीन तथ्यांक संकलन र नियमित अद्यावधीकरणको व्यवस्था गर्नु भूमि कर सम्बन्धमा प्रमुख आवश्यकताको रुपमा रहेको देखिन्छ । थप सुधारका पक्षहरू देहायअनुसार छन् ।

- मालपोत कार्यालयबाट तथ्यांक संकलन गरेर अथवा मालपोत कार्यालयसँगको समन्वयमा नयाँ नापी गरेर भूमिसम्बन्धी यकीन र विस्तृत तथ्यांक कायम गर्ने
- सडकहरूको नक्साङ्कन, नामकरण र लगत कटाको व्यवस्था गर्ने
- सम्पत्ति करमा दर्ता भएका करदाताको विवरणहरू व्यवस्थित रुपमा अभिलेखीकरण गर्ने
- आर्थिक ऐन परिमार्जन गरी भूमि कर र सम्पत्ति कर अनिवार्य रुपमा एकैपटक उठाउने कानूनी व्यवस्था गर्ने
- भूमि कर लाग्ने जग्गाको मूल्यांकनमा आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

ख. सम्पत्ति कर

हालको अवस्था: नगरपालिकाको पाश्वर्चित्र विवरणअनुसार यहाँ कुल १०२५५ घरधुरी रहेका छन् । विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लिने व्यवस्था गरेको छ । नगरपालिकामा ढलान वा पक्की घर भएका ६११६ घरधुरी, अर्धपक्की १५२० घरधुरी, कच्ची १०९१ र भुपरो/छापरो/टहरा १०१८ घरधुरी रहेका छन् ।

नगरपालिकाको प्रमुख स्रोतको रूपमा सम्पत्ति कर रहेको छ । आ.व. २०७७/७८ सम्पत्ति करबाट रु. ५३ लाख ७१ हजार २३१ आय भएको देखिन्छ । आ.व. २०७६/७७ मा रु. ४० लाख ८४ हजार ४ सय आठ असुल भएको देखिन्छ भने आ.व. २०७५/७६ मा रु. ४१ लाख ३४ हजार ९८८ रहेको पाइन्छ ।

संभाव्यता: नगरको पाश्वर्चित्र अनुसार यस नगरपालिकामा करिब १०२५५ घरधुरी रहेकाले सम्पत्ति करका करदाताको रूपमा करिब ११२५५ अनुमानित करदाता हुन सक्ने अनुमान रहेको छ । अनुमानित करदाताको संख्या तथा सम्पत्तिकरको न्यूनतम औसत अनुमानित दरका आधारमा गणना गर्दा सम्पत्ति करको सम्भावना देहाय बमोजिम देखिन्छ ।

तलिका ४ : सम्पत्ति कर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	सम्पत्तिको औसत मूल्यांकन	अनुमानित करदाता संख्या	औसत करको दर	सम्भाव्य आम्दानी
१	२० लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	२०००	२५०	५०००००
२	२१ लाखदेखि ५० लाखसम्मको मूल्यांकनमा	३५००	७००	२४५००००
३	५१ लाखदेखि १ करोडसम्मको मूल्यांकनमा	३७००	१५००	५५५००००
४	१ करोड १ लाखदेखि २ करोडसम्मको मूल्यांकनमा	१७००	७५००	१२७५००००
५	२ करोड १ लाखदेखि ३ करोडसम्मको मूल्यांकनमा	२५०	१५०००	३७५००००
६	३ करोड १ लाखदेखि माथिको मूल्यांकनमा	१०५	२८०००	२९४००००
जम्मा		११२५५		२७९४००००
<i>पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०</i>				१३९७००००
<i>दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५</i>				१८१६१०००
<i>तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५</i>				२३७४९०००

सुधारका पक्षहरू:

सम्पत्ति कर कार्यान्वयनमा आइसकेको भए पनि सम्भावित सबै करदाता करको दायरामा आइसकेको देखिँदैन । सम्पत्ति करका सम्बन्धमा नगरपालिकाले सुधार गर्नुपर्ने विषयहरू निम्नअनुसार रहेको देखिन्छ :

- नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा हाल भएको सम्पत्ति कर सम्बन्धी प्रावधानलाई विद्यमान संघीय कानून बमोजिम हुने गरी परिमार्जन गर्ने
- नगरपालिकाका सबै सम्भावित करदाताको लगत संकलन गरी घर दर्ता सम्पन्न गर्ने
- सम्पत्ति मूल्यांकन दर र सम्पत्ति करको दर पुनरावलोकन गरी यथार्थपरक बनाउने
- करको दायरामा नआएकालाई सूचनामूलक, जनचेतनामूलक तथा अन्य कार्यक्रमहरू मार्फत्करको दायरामा ल्याउने
- सम्बन्धित करदाताको सम्पत्ति मूल्यांकन यथार्थपरक बनाउन घर र बाटोको डिजिटल नक्सांकन गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने तथा यसलाई राजस्व संकलन गर्ने कर्मचारीको सहज पहुँचमा राख्ने
- सबै वडामा कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ पद्धतिलाई अनिवार्य गर्ने
- सम्पत्ति करको विजकलाई सूचना प्रविधिको माध्यमद्वारा करदातालाई अग्रिम रूपमा जानकारी गराउने पद्धति सुरु गर्ने ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्था: नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले नगर क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा घर जग्गा बहाल कर लगाईने र असुल गरिने उल्लेख गरेको छ। संस्थागत बहाल कर (भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा, वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा) बहाल रकमको १० प्रतिशत र व्यक्तिगत बहाल कर (भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना वा जग्गा पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा) संरचनाको प्रकार र अवस्था हेरी न्यूनतम रु ५ देखि अधिकतम रु ८० सम्म प्रति वर्ग फिट तोकेको छ। त्यसैगरी सो ऐनको अनुसूची २ मा व्यक्तिलाई पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना पूरै वा आंशिक तवरले राख्न भवन वा घर बहालमा दिएकोमा सम्बन्धित धनीबाट ५ प्रतिशत बहाल कर लिने भनी उल्लेख गरिएको छ। तर हालसम्म संस्थागत रूपमा बहालमा दिइएका घरहरुबाट मात्र यो कर संकलन गरिएको भन्ने जानकारी नगरपालिकासँगको छलफलमा प्राप्त भएको हो। यसबाट आ.व. २०७७/७८ मा रु.३१ लाख ८१ हजार ४३८ असुल भएको देखिन्छ। त्यसैगरी आ.व. २०७६/७७ मा रु २७ लाख ४५ हजार ४० असुल भएको थियो भने आ.व. २०७५/७६ मा यो रकम रु २२ लाख ११ हजार ४८२ रहेको थियो।

सम्भाव्यता: नगरपालिकाले घरजग्गा बहाल करलाई संस्थागत, व्यवसायिक र आवासिय गरी तीन भागमा वर्गीकरण गरेको र संस्थागतको हकमा १२ प्रतिशत र आवासियको हकमा ५ प्रतिशत दर कायम गरेको छ। भीमेश्वर नगरपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षणको तथ्यांक अनुसार करिव १३७० घर धनीहरुले आफना घर बहालमा लगाउने गरेको देखिन्छ। उक्त संख्यामा रहेका घरहरुबाट घरबहाल स्वरुप ६६ लाख ३९ हजार ६ सय कुल आय गर्न सकिने सम्भावना रहेकोमा पहिलो वर्ष ५० प्रतिशत घरहरुबाट मात्र बहाल कर संकलन हुने र क्रमस दोश्रो र तेश्रो वर्षहरुमा ६५ र ८५ प्रतिशत बहाल कर संकलन हुने प्रपेण गरिएको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५ : घरबहाल कर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	प्रयोजनका आधारमा बहालमा बस्ने	बहालमा बस्ने संख्या	मासिक भाडा रकम (रु)	वार्षिक भाडा रकम (रु)	जम्मा भाडा असुली (रु)	घर बहाल कर
		(क)	अनुमानित	ख X १२	क X ग	घ को १० प्रतिशत
१	संस्थागत	१८०	१३०००	१५६०००	२८०८००००	३३६९६००
२	न्यवसायिक	९०	१५०००	१८००००	१६२०००००	१६२००००
३	आवासिय	११००	२५००	३००००	३३००००००	१६५००००
जम्मा		१३७०				६६३९६००
<i>पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०</i>						३३१९८००
<i>दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५</i>						४३१५७४०
<i>तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५</i>						५६४३६६०

सुधारका पक्षहरू:

नगरपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी तथा सरोकारवालासँगको छलफल तथा स्थानीय स्तरको अध्ययन भ्रमणका आधारमा घरबहाल करमा सुधारका लागि निम्नअनुसार सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ :

- घरबहालमा दिनेहरुको लगत संकलन गर्ने र नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने
- घरबहाल कर संकलन गर्दा नगरपालिकाले निर्धारण गरेको दरमा आधारित भई कर असुली गर्ने
- घरधनी तथा बहालमा बस्ने दुवैलाई बहाल करको विषयमा जानकारी गराउने

- सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर र घर जग्गा बहाल कर संकलनलाई एकीकृत रूपमा एकै पटक उठाउन सकिने गरी तथ्यांक र असूली प्रकृत्यामा सफ्टवेयर पद्धति विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

घ. वित्तिय र पूँजिगत कारोवारमा लाग्ने कर (व्यवसाय कर)

हालको अवस्था: नगरपालिकाले आर्थिक ऐन मार्फत् कारोवारको प्रकृति हेरी व्यापार, व्यवसाय र सेवामा पूँजिगत लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनमा अधिकृत पूँजीका आधारमा ३४ भागमा वर्गीकरण गरिएको छ । सबैभन्दा बढी क्यासिनो संचालनको लागि दर्ता शुल्क रु १५०००० र नवीकरण शुल्क रु १००००० निर्धारण गरिएको छ भने दोस्रो बढी बाणिज्य बैंक संचालन गर्न दर्ता शुल्क रु २०००० र नवीकरण शुल्क रु १७००० निर्धारण गरिएको छ । न्यूनतम दर्ता शुल्क कृषी तथा पशुपालन व्यावसायको लागि दर्ता शुल्क रु १००० र नवीकरण शुल्क रु ७० निर्धारण गरिएको छ । त्यसैगरी होमस्टे संचालन दर्ता शुल्क रु १००० र नवीकरण शुल्क रु ५०० निर्धारण गरिएको छ । नगरपालिकाले व्यवसाय कर बापत आ.व. २०७५/७६ मा यो रकम रु १८ लाख २५ हजार ६७५ संकलन गरेको थियो भने आ.व. २०७६/७७ मा रु १५ लाख ७९ हजार ५३० असुल भएको थियो । त्यसैगरी, चालु आ.व. २०७७/७८ मा रु.८ लाख ९७ हजार २० असुल भएको देखिन्छ ।

संभावना: नगरपालिकाको हालसम्मको तथ्यांक अनुसार सबै वडाहरुमा विभिन्न प्रकारका साना ठुला गरी ११३२ वटा व्यावसायहरु संचालन भएका छन् । सबै व्यवसाय नगरपालिकामा दर्ता भई करको दायरमा आएका छैनन् । ती व्यवसायहरुलाई करको दायरामा समावेश गर्न सके आगामी आ.व.को दायरामा आउने साना ठुला व्यावसायबाट औसत रु. २५०० का दरले करिब २८ लाख ३० हजार व्यवसाय कर संकलन हुन सक्ने सम्भावना देखिएको छ । तर आगामी आ.व.मा नै सबै व्यवसायलाई करको दायरमा ल्याउन नसकिने कुरा लाई मध्यनजर गर्दै ६५ प्रतिशत व्यवसायबाट करिब रु. १८ लाख ३९ हजारसम्म व्यावसाय कर प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ भने त्यस पछिका वर्षहरुमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जानेछ ।

तलिका ६ : व्यवसाय कर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	संख्या	औसत करको दर	संभावित आय
१	विभिन्न व्यवसाय (फरक फरक लागानी पूँजी भएको व्यवसाय)	११३२	२५००	२८३००००
	जम्मा	११३२		२८३००००
	<i>पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५</i>			१८३९५००
	<i>दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ७५</i>			२१२२५००
	<i>तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५</i>			२४०५५००

सुधारका पक्षहरू:

नगरपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- नगरपालिकामा सञ्चालित सबै किसिमको व्यवसायको विवरण/लगत तयार गर्ने
- घुम्ती टोली खटाई स्थलगत रूपमै व्यवसाय दर्ता गरी प्रमाणपत्र दिने र कर संकलन गर्ने व्यवस्था गर्ने
- एकै प्रकारको व्यवसायलाई व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोवारको आधारमा वर्गीकरण गरी करको दरमा परिमार्जन गर्ने
- व्यवसाय दर्ता, नवीकरण र खारेजीसम्बन्धी स्पष्ट कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने
- व्यवसाय करलाई दर्ता र नवीकरणमा लिने गरी कानूनी व्यवस्था परिमार्जन गर्ने
- बजार अनुगमन गर्ने, यसका लागि राजस्व परामर्श समितिलाई बढी सक्रिय बनाउने

- कर अभियान सञ्चालन गरी कर सचेतना अभिवृद्धि गर्ने साथसाथै यससम्बन्धमा नागरिकका गुनासो सुनुवाइ गरी जायज गुनासो सम्बोधनको व्यवस्था गर्ने
- कर प्रशासनमा दण्ड र पुरस्कारलाई नियमित प्रक्रियाका रूपमा स्थापित गर्ने । जस्तै- अधिकतम कर तिर्ने करदातालाई पुरस्कृत गर्ने । करको दायरामा नआउनेलाई उच्च दरमा जरिवानाको व्यवस्था पर्ने । छुटको व्यवस्था समेत कानूनमा व्यवस्था गर्ने ।

ड. विज्ञापन कर

हालको अवस्था: विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार-प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानून अनुसार यो प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो । यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा नगरपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसूची (५) बमोजिम विज्ञापन कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर संकलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत नगरपालिका संचित कोषमा राजश्व बाँडफाँड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । नगरपालिकाले विज्ञापनशीर्षकबाट विज्ञापनदाताहरूसँग सम्झौता गरी यसबाट आ.व.२०७५/७६ मा यो रकम रु ७००० हजार आम्दानी रहेको थियो त्यस पछि उठेको देखिदैन ।

सम्भावना: यस नगरपालिकाअन्तर्गत कुनै राजमार्ग नपरेपनि दुई वटा सहायक राजमार्ग पर्दछन् । बजार क्षेत्र, वसपार्क क्षेत्र, राजमार्गका सडक र पर्यटकीय क्षेत्र आसपास साना ठूला होर्डिङ बोर्डहरू राखे बापत एकमुष्ट ठेक्का मार्फत वार्षिक करिब १ लाख ५० हजारको हाराहारीमा राजस्व असुली हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका विद्यमान विज्ञापन सामग्रीसम्बन्धी लगत संकलन गर्ने
- विज्ञापन कर व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने
- कार्यविधि तर्जुमा गर्दा विज्ञापन सामग्रीको आकारका अतिरिक्त विज्ञापनका विषयवस्तुलाई पनि वर्गीकृत गर्ने
- विज्ञापन करको अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाई सबै विज्ञापन करको दायरामा आउने विषय सुनिश्चित गर्ने
- सार्वजनिक जग्गा बाहेक निजी घर र जग्गामा राखिएका विज्ञापन सामग्रीमा समेत कर लगाउने गरी कानूनी व्यवस्था गर्ने ।

च. जडीबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

हालको अवस्था: यस शीर्षकमा नगरपालिकाले हालसम्म कुनै कर संकलन गरेको छैन । नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा नगरपालिका क्षेत्रमा कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस, मरेका जन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छालाजस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेबापत कर लगाइने र असुलउपर गरिने उल्लेख गरेको छ । नगरपालिका आर्थिक ऐनको अनुसूची ४मा ७३ प्रकारका जडीबुटी लगायत अन्य वन पैदावरको व्यवसायिक उपयोग कर निर्धारण गरिएको छ । जसमा खोटो प्रति केजी रु. १, बुकीफूलको तेल रु.५०, यार्सागुम्वा रु. १५००, काठको भुस प्रति ट्रक १००कर लगाइने उल्लेख छ । त्यसैगरी जीवजन्तु कर (प्रचलित कानून बमोजिम निषेधित जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएको जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छाला, वा यस्तै प्रकृतिको वस्तुको व्यवसायिक उपयोग कर) व्यवस्था गरिएको छ । जसमा मृत जीवजन्तुको छाला प्रति गोटा रु ३०, प्वाख प्रति केजी १.५, सिङ, खुर, हाडमा रु २.५ तोकिएको छ । कवाडी मालको कारोबारमा ३० प्रकारका विभिन्न सामानका दररेट निर्धारण गरिएका छन् ।

सम्भावना: यस नगरपालिकाका सहायक राजमार्गको बजार ब्यापक रूपमा फैलिएको हुनाले कवाडी मालवस्तुको संकलन र निर्यात हुने सक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी जडिबुटी (खोटो, पाँचऔले, विभिन्न जडिबुटीको तेल आदि) को संकलन तथा बिक्रीसम्बन्धमा कुनै तथ्यांक नभए पनि आसपासको ग्रामीण क्षेत्रमा यसको उत्पादन र बिक्रीको सम्भाव्यता देखिन्छ । त्यसैगरी जीवजन्तुको हाड, छाला, प्वाख आदिको अभिलेख विना कारोबार भइरहेको सुनिन्छ ।

यस नगरपालिकामा उल्लेखित शीर्षक अन्तर्गत कवाडी तर्फ ७ लाखसम्म र जडिबुटी र जिवजन्तु तर्फ २ लाख गरी करिब ९ लाख हाराहारीमा आम्दानी हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- यससँग सम्बन्धित व्यवसायीहरूको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने
- कवाडी वस्तुको व्यवसायिक कारोबारलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्का मार्फत कर संकलन गर्ने
- जडीबुटीको र जिवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाई कारोबारमा कर संकलन शुरुवात गर्ने ।

छ. सवारी साधन कर

हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले सिमित सवारी साधन (ईरिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्सा) हरूको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक वार्षिक सवारी कर संकलन गर्न सक्ने अधिकार भएकाले सो को मात्र सम्भावनाको अध्ययन गरिएको छ । नगरपालिका क्षेत्रमा राजस्व संकलन गर्न सकिने त्यस किसिमका सवारी साधनहरू न्यून संख्यामा रहेको र यसको लगत तथा नियमन नभएकाले राजश्व संकलन भई रहेको देखिदैन । आगामी आ.व.बाट नगर भित्र संचलन हुने अटो रिक्सा, ईरिक्साहरूलाई करको दायरामा ल्याई कर राजश्व संकलन गर्न सकिन्छ । तर हाललाई त्यस किसिमका सवारी साधनबाट आम्दानीको सम्भाव्यता आँकलन गरिएको छैन ।

सुधारका पक्षहरू:

नगरपालिकाले साना सवारी कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- रिक्सा, विद्युतीय रिक्सा सम्बन्धी तथ्यांक संकलन गरी नगरपालिकामा दर्ता गराउने
- सवारी साधनको दर्ता, नवीकरण, खारेजी, रुट परमिट लगायतका कार्यका लागि आवश्यक कार्यविधि कानून निर्माण, जनशक्ति व्यवस्थापन र अन्य सम्बद्ध निकायहरूसँग समन्वयको व्यवस्था मिलाउने
- करको दर र सम्बन्धित विषयमा सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरी छिमेकी नगरपालिकाहरूको दरसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी करको दर निर्धारण गर्ने
- इञ्जिनको क्षमता, निर्माण वर्ष आदिको आधारमा मापदण्ड तयार गरी सोको आधारमा करको दर निर्धारण गर्ने ।

३.३.२ गैह्र कर राजस्व

नगरपालिकाले नगरवासी तथा सेवाग्राहीहरूलाई विभिन्न सेवा प्रदान गरेबापत तोकिएको दरमा सेवा शुल्क संकलन गर्ने सक्ने प्रावधान अनुरूप नगर सभाले विभिन्न सेवाहरूको शुल्कको दर निर्धारण गरी सेवा शुल्कहरू संकलन गरिरहेको छ । यसै सन्दर्भमा अगामी आ.व.हरूमा नगरपालिकालाई प्राप्त हुने राजस्व अनुमान गरिएको छ ।

क. व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर

हालको अवस्था: हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग जस्ता व्यवसायिक संघ संस्थाहरूको दर्ता, नवीकरण गरि सो को दस्तुर संकलन गर्नसक्ने छ । स्थानीय तहहरूको गठन संगै नगरपालिकालाई यो अधिकार प्राप्त भएको हो । उल्लेखित संघसंस्थाहरू एकपटक नगरपालिकामा दर्ता भईसकेपछि अन्यत्र पुनः दर्ता हुनु पर्दैन । व्यवसाय तथा संघसंस्थाहरू दर्ता भई सकेपछि वार्षिक रुपमा नवीकरण गर्नुका साथै वार्षिक कर पनि तिर्नुपर्ने हुन्छ । नगरपालिकाले आर्थिक ऐन अनुसूची ८ मा निर्धारण गरेको दर्ता शुल्कको आधारमा घ वर्गको निर्माण व्यवसायी दर्ता शुल्क रु ६००० र नवीकरण शुल्क रु ४०००, सहकारी संस्था दर्ता रु ३००० र नवीकरण शुल्क रु १०००,

लघु उद्योग दर्ता रु ५००, साना उद्योग दर्ता रु १०००, मझौला उद्योग रु २००० र ठूला उद्योग दर्ता रु ५००० निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भावना: आउने आ.व.मा करिब २१५ वटा संघसंस्थाहरू दर्ता/नवीकरण हुने र सो बापत नगरपालिकालाई करिब ६ लाख ५७ हजारको हाराहारीमा राजस्व प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ भने त्यसपछिका आ.व.हरूमा न्यून संख्यामा संघसंस्थाहरू दर्ता हुँदै जाने तथा अधिल्ला आ.व.हरूमा दर्ता भएकाहरू नवीकरण हुँदै जानेछन् । उल्लेखित सम्भावित रजिष्ट्रेशन दस्तुर बापतको आय सम्बन्धित व्यवसायिक संघ संस्था दर्ता गर्दाको आर्थिक वर्षमा दर्ता दस्तुर रकम मात्र संकलन हुने र त्यसपछिका आ.व.मा नवीकरण गर्दा नवीकरण दस्तुर प्राप्त हुने गर्दछ ।

तलिका ७ : व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	न्यापार व्यवसायको विवरण	संख्या	करको दर	नवीकरण दस्तुर	संभावित आय
१	५ लाखसम्म पूँजी भएको व्यवसाय	६५	५००	व्यवसायकर तिरे पछि स्वतहः नवीकरण हुने	३२५००
२	५ लाख एक देखि १० लाखसम्म पूँजी भएको व्यवसाय	१२५	१०००		१२५०००
३	१० लाख एक देखि माथिको पूँजी भएको व्यवसाय	२५	२००००		५०००००
जम्मा		२१५			६५७५००
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०					३२८७५०
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५					४२७३७५
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५					५५८८७५

सुधारका पक्षहरू:

- दर्ता, अनुमति र नवीकरणका लागि छुट्टै कार्यविधि तर्जुमा गर्ने
- आर्थिक ऐनमा दर्ता, अनुमति र नवीकरण दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने
- नयाँ संस्था, फर्म वा उद्योग स्थापना गर्नुपूर्व दर्ता तथा अनुमति प्रमाणपत्र अनिवार्य गर्ने
- अनुमति नलिई संचालनमा रहेका संस्था, फर्म वा उद्योगलाई नियमित गर्न दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।

ख. बहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था: नगरपालिका आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत बहाल विटौरी शुल्क संकलन गर्न सक्ने कानूनी प्रावधान रहेको छ । सार्वजनिक जग्गा, बाटोको छेउछाउका सार्वजनिक स्थलमा रहेका टहरा, पसलहरू वाट प्रभावकारी रूपमा विटौरी कर संकलन गर्न सकेको खण्डमा राजस्व असुलीको संभावना देखिन्छ । प्रयाप्त क्षेत्रगत तथ्यांकको अभावले गर्दा प्रस्तुत अध्ययनमा नगरपालिकाकालागि आगामी आ.व. २०७८/७९ मा संकलन हुन सक्ने विटौरी करको रकम मात्र अनुमान गरिएको छ ।

संभावना: बहाल विटौरी शुल्कका लागि यस नगरपालिकाको सहायक राजमार्ग आसपास रहेका सडक अधिकार क्षेत्रमा निर्माण गरिएका होटेल, रेष्टुरेन्टहरूसँग बहाल विटौरी असुल गर्न सकिन्छ । यसप्रकार सडक क्षेत्रमा निर्माण भएका टहरा, पसलहरू करिब २०० को संख्यामा रहेका र तिनीहरूसँग वार्षिक १२००० को दरले असुल गर्दा करिब २४ लाखसम्म आय प्राप्त हुने देखिन्छ ।

प्रभावकारी रूपमा नीतिगत व्यवस्थाका साथ यो कर लागु गर्न सकेमा नगरपालिकालाई त्यस किसिमका जग्गा, संरचनाबाट करिब ५ लाखसम्म वार्षिक आम्दानी हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- सार्वजनिक, पर्ती र ऐलानी जग्गा तथा त्यस्ता जग्गामा बनेका घर, टहरा तथा अन्य संरचनासम्बन्धी विस्तृत तथ्यांक संकलनलाई अन्तिम रूप दिई बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने
- जमिनको उपयोग अनुसार शुल्कको दर निर्धारण गर्ने
- हाट बजारमा हुने पसल तथा व्यापारसम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक तथा विवरण संकलन गर्ने ।
- संकलित विवरणका आधारमा पसलहरूको वर्गीकरण गरी हाट बजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा ठेक्का अंक कायम गर्ने ।
- नगरपालिकाले हाल उठाई आएको अव्यवस्थित बसोबास व्यवस्थापन शुल्क संविधान र प्रचलित संघीय कानून बमोजिम नगरपालिकाको क्षेत्राधिकारभित्र नपर्ने देखिएकोले विद्यमान आर्थिक ऐनमा परिमार्जन गरी बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने ।

ग. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्था: नगरपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयबाट संकलन गर्दैआएको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची १२ मा विभिन्न ४२ किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर बापत आ.व. २०७५/७६ मा कुल रु. २६ लाख ६७ हजार २ सय ४९ रुपैया संकलन भएको छ भने आ.व. ०७६/७७ मा २९ लाख १ हजार ४ सय एक रुपैया संकलन भएको छ । चालू आ.व.को जेष्ठ मसान्तसम्मको तथ्यांक अनुसार सिफारिस दस्तुर बापत २४ लाख ९ हजार ५ सय ४३ रुपैया संकलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावना: यस अन्तर्गत नगरपालिकाले प्रदान गर्ने संघसंस्था सिफारिस, इजाजत सिफारिस, नाता प्रमाणित, ठेगाना प्रमाणित, घरजग्गा नामसारी, घरजग्गाको चारकिल्ला सिफारिस, वैदेशिक कामकाजको लागि सिफारिस लगायतका विभिन्न सिफारिसहरू गरेबापत लिईने दस्तुर पर्दछ, जुन नगरपालिकाको प्रमुख आन्तरिक आय मध्येको एक हो । नगरपालिकाले सिफारिश दस्तुरको दररेट नगर सभाबाट निर्धारण गर्नुका साथै विभिन्न शीर्षकहरूमा रकम समेत संकलन गरिरहेको छ । जस बापत न.पा.लाई करिब ३९ लाख ६० हजारको हाराहारीमा राजस्व संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

तलिका ८ : सिफारिस दस्तुर

दस्तुर	औसत दैनिक	औसत बार्षिक निवेदन (बार्षिक २४० दिन)	औसत दर	सम्भाव्य राजस्व
विभिन्न सिफारिस दस्तुर	३३	७९२०	५००	३९६००००
जम्मा	३३			३९६००००

सुधारका पक्षहरू:

- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नुपूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने
- वडाबाट संकलित दस्तुरहरू शीर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने
- सबै वडा कार्यालयहरूमा कम्प्युटर सफ्टवेयरमा आधारित बिलिङ प्रणालीलाई अनिवार्य बनाउने ।

घ. नक्सा पास दस्तुर

हालको अवस्था: नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा नक्सापास दस्तुरको दर तोकिएको छ तर नक्सापासको प्रचलन व्यापक रूपले अघि बढेको देखिदैन । छलफलको क्रममा नक्सापास प्रक्रिया शुरु गरिएको र निर्माण भइसकेका घरहरूको समेत नियमन गर्ने तयारी भएको उल्लेख गरिएको छ । यसका लागि नक्सापास निवेदन दस्तुर रु. ५००

तोकिएको छ । शहरी क्षेत्रमा आरसीसी स्टक्चरमा प्रति वर्ग फिट रु. ९ देखि रु १५ निर्धारण गरिएको छ । ग्रामिण भेगमा आरसिसि स्टक्चरको घरमा प्रति वर्ग फिट रु ८ तय गरिएको छ । कच्ची घरको हकमा रु ३ निर्धारण गरिएको छ । यस शीर्षकबाट चालु आ.व मा नगरपालिकाले रु. ४८ लाख ४० हजार ९८२ रकम असुल गरेको छ भने आ.व. ७६।७७ मा नक्सापासबाट ६८ लाख ६४ हजार ९ सय १ रुपैया संकलन भएको थियो । नगर क्षेत्रमा नक्सापास अनुमति नलिइकन बनेका घरहरूको संख्या उल्लेख्य रहेका तर कडाइका साथ अभिलेखीकरण दस्तुर संकलन हुन नसकेको देखिन्छ ।

सम्भावना: नक्सापास नगरपालिकाको नियमित र एक उल्लेख्य आम्दानीको स्रोत हो । आगामी आ.व.मा हुन सक्ने नयाँ घरहरूको नक्सा पास र पुराना घरहरूको दर्ता (अभिलेखिकरण) को अनुमानित संख्या र प्राप्त तथ्यांक तथा विगतको आय प्रवृत्तिका आधारमा नक्सापास दस्तुर बापत प्राप्त हुने आय निम्नअनुसार कुल रु. ७७ लाख ५६ हजार आँकलन गरिएको छ ।

तालिका ९ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	विवरण	संख्या	औसत दर (प्रति नक्सा प्रति वर्ग फिट)	सम्भाव्य आय (रु.)
१	घर नक्सा पास (औसत १२०० वर्ग फिट)	७०	९	७५६,०००
२	पुरानो घर अभिलेखिकरण प्रमाण पत्र (एकमुष्ट)	३५००	२०००	७,०००,०००
	जम्मा	३५७०		७,७५६,०००

सुधारका पक्षहरू:

- सचेतनामूलक तथा प्रचारात्मक अभियानहरू सञ्चालन गरी नक्सापास हुन बाँकी सबै घरलाई नक्सापासको दायरामा ल्याउने
- आवासीय, व्यवसायिक तथा औद्योगिक प्रयोजनका घरहरूलाई नक्सापास दस्तुरको दरमा विविधता कायम गरी सकेसम्म सानो संरचना निर्माण गर्ने सिमान्त करदातालाई सहूलियत प्रदान गर्ने
- नक्सा पास र घर बहाल कर तथा व्यवसाय करलाई सूचना प्रविधिको उपयोग गरी एक आपसमा आवद्ध गर्ने तथा कर प्रशासन र नक्सापास प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने ।

ड. सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

हालको अवस्था: यस शीर्षकमा नगरपालिकाले आ.व. २०७५/७६ मा रु १३ लाख ८८ हजार आम्दानी गरेको छ । भने २०७६/७७ मा रु १० लाख ९९ हजार र आ.व. २०७७/७८ मा रु १० लाख ३१ हजार ७ सय ३१ आम्दानी गरेको देखिन्छ । यस नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भौतिक सम्पत्तिहरू सपिड कम्प्लेक्स, सभा हल आदि बहालमा दिएर नगरपालिकाले आय प्राप्त गरिरहेको अवस्था छ ।

सम्भावना: नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरूका बहाल परिचालनसम्बन्धमा प्रायाप्त तथ्यांकहरू नभएता पनि आगामी आ.व.मा देहाय अनुसार आय प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका १० : सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

क्र. सं.	स्वामित्वमा रहेको सम्पत्ति	अनुमानित संभाव्य आय
१	जेसीभि (ब्याक हो लोडर) भाडा	५००,०००
२	सपिड कम्प्लेक्स भाडा	८५०००

३	वैठक हल भाडा	३००,०००
४	बहुउद्देशीय भवन	३१५,०००
५	कर्भड हल	२०००००
६	अन्य (सरकारी जमिन भाडा लगायत)	५००,०००
	जम्मा	१९०००००

सुधारका पक्षहरू:

- नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण एकीन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने
- नगरपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउनेसम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने
- कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।

च. मनोरञ्जन कर

नगरपालिकाले नगर क्षेत्र भित्र संचालित पार्क, भ्यूटावर, संग्रहलय, बाल उद्यान, फरना तथा अन्य मनोरंजन स्थलहरूका लगत तयार गरी आवश्यक नीतिगत निर्णय गरी आय आर्जन गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ । यस किसिमको करको सम्भाव्यता हाललाई गणना गरिएको छैन ।

छ. अन्य विविध आय

नगरपालिकाले विभिन्न किसिमका फारमहरू बिक्रीबाट प्राप्त आयलाई बिक्री अन्तर्गत राखेको छ भने अन्य विविध आयमा दण्ड जरिवाना, पेशकी फिर्ता, तथा अन्य विविध आयहरू रहेका छन् । यस शीर्षक अन्तर्गत नगरपालिकाले करिव २० लाखसम्म संकलन गर्ने सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

परिच्छेद चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेद अन्तर्गत भीमेश्वर नगरपालिकाको समग्र राजस्व प्रशासनसंग सम्बन्धित आय संकलनको वर्तमान संस्थागत क्षमता र संकलनको अवस्थाका बारेमा विश्लेषण गरिएको छ ।

४.१ राजश्व परिचालन नीतिहरू

यस नगरपालिकाले राजश्व परिचालन तथा व्यवस्थापनका लागि छुट्टै नीति तथा कार्यक्रम तयार गरेको छ । राजश्व परिचालनका लागि यस नगरपालिकाले निम्न बमोजिमका कार्यहरू अगाडि बढाएको देखिन्छ ।

१. नगरपालिकाको लेखा प्रणालीलाई चुस्त, दुरुस्त, मितव्ययी तथा पारदर्शी बनाउनकालागि एकीकृत सफ्टवेयरबाट लेखा प्रणाली सञ्चालन गरिनेछ ।
२. तोकिए बमोजिमको कर नियमित र सहज एवं प्रभावकारी रूपमा बुझाउने करदातालाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
३. नगर क्षेत्र भित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाको एकिकन लागत तयार गर्ने कार्य अगाडि बढाइनेछ ।
४. नगरपालिकाको आर्थिक क्षमता बढाउनका लागि नगर क्षेत्रमा लागु गर्न सकिने खालका करका दायराहरूको पहिचान गरी करका दर भन्दा दायरा बढाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
५. नेपालको संविधान र स्थानीय तह सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम नगरपालिकामा दर्ता हुने भनी तोकिएका उद्योग व्यवसायलाई नगरपालिकामा दर्ता गर्ने व्यवस्था मिलाई त्यसको अभिलेखीकरण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाइनेछ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता (राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन)

नगरपालिकाको संगठन स्वरूप हेर्दा राजस्व असुलीका लागि राजस्व उपशाखा स्थापना गरी नगरपालिकाले आफ्ना दैनिक प्रशासनिक कामहरू अघि बढाई रहेको देखिन्छ । अन्य शाखाहरूमा जस्तै राजस्व शाखाको कार्य संचालनका निमित्त छुट्टै पर्याप्त स्थानकोअभाव रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाले राजश्व असुली कार्यमा कम्प्युटरीकृत प्रणाली (कम्प्युटर, प्रिन्टर, विलिड सफ्टवेयर सहितको) प्रयोग गर्ने गरेको छ । निवेदन दस्तुर, सिफारिस, पञ्जीकरण दस्तुर, मालपोत भूमिकर लगायतका शीर्षकमा असुल हुने राजश्व वडा कार्यालयबाटै संकलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ । दर्ता अनुमति नवीकरण दस्तुर, नक्सापास लगायतका सेवा भने नगर कार्यपालिका कार्यालयबाटै हुने गरेको छ ।

४.२.१ राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

नगरपालिकाको धेरैजसो आम्दानीका शीर्षकहरूमा वडा कार्यालयहरूबाट राजस्व संकलन गर्ने गरिएको छ । नगरपालिकामा राजश्व संकलनका लागि छुट्टै इकाई छ । राजस्व शाखाको कामकाज सहजिकरण र सेवा प्रवाहका लागि ५ जना कर्मचारीहरू रहेकाछन् । राजस्व असुलीका लागि प्रयाप्त मात्रामा भौतिक संरचना, एकीकृत कम्प्युटर प्रणाली र आवश्यक कर्मचारीहरू उपलब्ध हुन नसकेको देखिन्छ ।

४.२.२ राजश्व परामर्श समिति

भीमेश्वर नगर कार्यपालिकामा उप प्रमुखको संयोजकत्वमा ७ सदस्य राजश्व परामर्श समित गठन गरिएको छ । समितिका सदस्यहरूमा कार्यपालिका सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखाको प्रमुख, स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघ, घरेलु महासंघका प्रतिनिधीहरू समावेश गरिएको छ र आवश्यकता अनुसार बैठकहरू बसी निर्णय गर्ने गरिएको छ ।

तालिका ११ : राजश्व परामर्श समिति विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	समिति (जिम्मेवारी)
१	श्री कमला बस्नेत	नगर उप-प्रमुख	संयोजक
२	श्री किरण बली	नगरसभा सदस्य	सदस्य
३	श्री दिपक धनुखे	मनोनित सदस्य	सदस्य
४	श्री इन्द्र श्रेष्ठ	उद्योग वाणिज्य संघ	सदस्य
५	श्री ठाकुर प्रसाद घिमिरे	घरेलु महासंघ	सदस्य
६	श्री मन बहादुर खड्का	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	पदेन सदस्य
७	श्री ज्ञानुकुमार खड्का	आलेप अधिकृत	सदस्य सचिव

४.२.३ राजस्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

भीमेश्वर नगरपालिकाले राजश्व प्रशासनसंग सम्बन्धित देहाय बमोजिमको सवालहरूमा प्रयाप्त सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

- नगरपालिकाको संगठन संरचनामा राजश्व शाखा गठन भइसकेको छ । अनलाईन मार्फत राजश्वसम्बन्धी संकलन र अभिलेख राख्ने कार्य भई रहेको छ । प्रयाप्त स्थान सहितको कोठाको व्यवस्थापन गरी आवश्यक दक्ष कर्मचारी र भौतिक सुविधा सहित कार्यक्षमको व्यवस्था गरी सुदृढ गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका धार्मिक तथा ऐतिहासिक पूर्वाधारहरूको अभिलेखांकन, संरक्षण, प्रवर्द्धन र विकास गरी पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकसित गर्दै कर एवम् राजश्वको श्रोतमा रुपान्तरण गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ । नगरपालिका अन्तर्गतका ऐलानी पर्ती जग्गाहरूको पहिचान गरी नगरपालिकाको अधिनमा रहने प्रवन्ध मिलाइ ती जग्गाहरूलाई विभिन्न ढङ्गले उपयोग गरी आयआर्जन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।
- नगरक्षेत्रमा रहेका धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल, पार्क तथा पिकनिक स्थलहरूलाई पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गर्नका लागि पर्यटन बोर्डसंग समन्वय गरी पर्यटकीय गुरुयोजना तयार पार्ने र यस कार्यलाई गरेको दायरामा ल्याउने ।
- बजार व्यवसायीहरूसंग सहकार्य गरी व्यवसाय दर्ता गर्ने प्रकृया थालनी गर्ने र अन्य सरोकारवालसंग छलफल एवं सहकार्य गरी व्यवसाय करसम्बन्धी आवश्यक कार्यविधि निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- सबै वडाहरूमा करदाता शिक्षा कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले संचालन गरी कर चुहावटलाई न्यूनीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- करको सम्भावना भएका शीर्षकमा करको दर निर्धारण नभएको र भविष्यमा असुल हुन सक्ने क्षेत्रमा दर निर्धारण भएको देखिएकोले करको दायरा तथा दरमा समय सापेक्ष हेरफेर गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- राजश्व तथा कर दस्तुर असुल गर्नका लागि वडाहरूमा घुम्ती सेवा चौमासिक/वार्षिक रुपमा संचालन गर्नुपर्ने ।
- राजश्व शाखाको प्रशासनिक क्षमता वृद्धि गरि प्रभावकारी ढंगले क्रियाशिल गराउन श्रोत अनुमान समिति र राजश्व परामर्श समितीको भूमिका अझ बढी र प्रभावकारी बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

४.३ राजश्व प्रशासन तथा नीतिसम्बन्धी सवालहरू

उपरोक्त व्यवस्थालाई मध्यनजर गर्दा भीमेश्वर नगरपालिकाको हालको राजश्व परिचालनका सम्बन्धमा निम्न सवालहरू विद्यमान रहेको देखिन्छ ।

१. राजश्व प्रशासनसम्बन्धी सबै आवश्यक ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरू तयार नहुनु
२. राजश्व प्रशासनका लागि सिप एवं क्षमताले प्रयुक्त कर्मचारी कमी हुनु
३. राजश्वसम्बन्धी अभिलेख समेटिएको वस्तुगत विवरण नहुनु
४. नयाँ स्रोतहरूको पहिचान र विद्यमान स्रोतहरूको दायरा विस्तारमा विशेष पहल नगर्नु
५. राजस्व असुलीमा राजनैतिक प्रतिवद्धता नदेखिनु ।

४.४ प्रभावकारी राजश्व परिचालनका प्रमुख पक्षहरू

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले नगरपालिकालाई उपलब्ध गराएको वित्तीय अधिकार अनुकूल राजश्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि गरेको दरमा हेरफेर गर तत्काल थप तथा योजनाबद्ध प्रयास थाल्नुपर्ने देखिन्छ । भीमेश्वर नगरपालिकाले राजश्व परिचालनका लागि तत्काल सम्बोधन गर्नुपर्ने संस्थागत सवालहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

४.४.१ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था

नेपालको संविधान तथा संघीय कानूनले प्रदान गरेका राजश्व अधिकारसम्बन्धी प्रावधानहरूको व्यवस्थित कार्यान्वयन र राजश्व परिचालनका लागि गरेको दायरा तथा दरमा परिमार्जन गरी विनियोजन ऐन, आर्थिक ऐन, नियमावली तथा विभिन्न कार्यविधिहरू समयमै अद्यावधिक गरी नगरसभाबाट पारित गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.२ उपयुक्त संगठन निर्माण

उपयुक्त मानव स्रोतको व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कम्प्युटरीकृत राजश्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली सहित राजश्व परिचालनका लागि सुदृढ तथा छुट्टै राजश्व शाखाको व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ । साथै वडा कार्यालयलाई केही शीर्षकहरूमा राजश्व असुलीको जिम्मेवारी दिइएकोले वडाका कर्मचारीहरूलाई आवश्यक तालिम दिई दक्ष बनाउनुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.३ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख तथा स्रोतहरूको प्राथमिकीकरण

नगरपालिकाले तयार पारेको गरेको दायरा र दर रेटले सबै क्षेत्रलाई समेट्न नसकेकोले नगरपालिकाले संकलन गर्न सक्ने विभिन्न कर तथा गैह्र करका दायरा तथा दरहरूको विवरण आवधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । आगामी दिनहरूमा नयाँ स्रोतहरूको पहिचान तथा विद्यमान स्रोतहरूको दायरा विस्तार गर्दै राजश्व परिचालन चुस्त दुरुस्त पार्नु पर्दछ ।

४.४.४ विभिन्न आयमूलक कार्यक्रम

आफ्नो आन्तरिक आय वृद्धिका लागि विभिन्न संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गरी विभिन्न किसिमका युवा अभिमुखीकरण, सीपमूलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरू संचालन गरी नगरमा ठुलो संख्यामा रहेका महिला तथा युवा जनसंख्यालाई उद्यमी वा अन्तर उद्यमीको रूपमा रुपान्तरण गरी नगरवासीहरूको कर तिर्न सक्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ । यसकालागि विद्यमान सम्पत्तिको परिचालन गरी व्यवसायीक सेवामूलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरू पनि सञ्चालन गर्न नीजि क्षेत्रसँग समन्वय गर्न आवश्यक देखिन्छ । घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिसँग समन्वय गरी लघु साना एवम मझौला उद्यमीहरूको सृजना गर्नुपर्ने देखिन्छ । नगर क्षेत्रमा संचालित व्यापार, पर्यटन, कृषि र व्यावासाय लगायतका थप आयमूलक कार्यक्रमहरू संचालनमा गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.५ पारदर्शिता र जवाफदेहिता

प्रभावकारी राजश्व प्रशासनका लागि नगरपालिकाले प्रदान गर्ने वस्तु तथा सेवा गुणस्तरीय, पारदर्शी र नागरिक प्रति जवाफदेही हुन आवश्यक छ । जुन शीर्षकबाट आय आर्जन भएको हो सोही शीर्षकमा नै बढी खर्च गर्दा नगरवासीहरूमा राम्रो सन्देश जान सक्दछ । सकलित राजश्व तथा खर्चको सार्वजनिक गर्नु पारदर्शिता अभिवृद्धिका लागि राम्रो प्रयास हुन सक्दछ ।

४.४.६ परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलन

परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलनको लागि कानूनी ब्यवस्था गर्नु, त्यस बमोजिमको दररेट निर्धारण गर्नु, संकलनको लागि संस्थागत संयन्त्रको स्थापना गर्नु, बाँडफाँड हुने राजश्व शीर्षकहरूमा समन्वयात्मक तरिकाले राजश्व संकलन गर्नु, तत्काल गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण कार्यको रुपमा रहेको छ ।

परिच्छेद पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको भिमेश्वर नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । नगरपालिकाको राजश्वसम्बन्धी अधिकार, करको दायरा, दररेट सम्बन्धी सरोकारवालाहरूसंगको छलफलमा राजश्व सुधारका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी निश्चित समयावधिमा गरिने जिम्मेवारी सहितको सुधारका क्रियाकलापहरू देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका १२ : राजश्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
क. कर तथा गैह्र कर राजस्व			
सम्पत्ति कर	<ul style="list-style-type: none"> ■ सम्पत्ति कर कार्यन्वयन सम्बन्धि अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने ■ सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि कार्य विधि तयार गरि नगर सभा वा कार्यपालिकाबाट पारित गर्ने 	२०७८ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व परामर्श समिति नगर सभा, वडा कार्यालय
	<ul style="list-style-type: none"> ■ राजस्व शाखा अन्तर्गत रहने गरि सम्पत्ति कर इकाईको स्थापना तथा भौतिक सुविधा को व्यवस्था गर्ने 	२०७८ साउनको पहिलो हफ्तासम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
	<ul style="list-style-type: none"> ■ असुल उपर गर्नको लागि सफ्टवेयर र विलिंग प्रणाली शुरु गर्ने 	२०७८ श्रावण १ देखि	राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
	<ul style="list-style-type: none"> ■ मालपोत (बक्यौता समेत) असुल गर्ने 		
	<ul style="list-style-type: none"> ■ नगरपालिका भित्र रहेका वडाहरूमा माइकिड, सभा, गोष्ठीहरू संचालन गरि जनचेतना जगाउने 	२०७८ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा कार्यालय
	<ul style="list-style-type: none"> ■ सम्पत्ति कर लागू भएपछि सो कर प्राप्त भए नभएकोसम्बन्धमा अधिकार प्राप्त अधिकारी तथा अनुगमन टोली बनाई वडा वडामा अनुगमन गर्ने 	निरन्तर	नगरकार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति
	<ul style="list-style-type: none"> ■ सम्पत्ति कर लागू भएका नपा, गापाहरूको हरेको अवलोकन भ्रमण गर्ने 	२०७८ फाल्गुण मसान्त सम्म	नगरकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा
<ul style="list-style-type: none"> ■ नगरपालिका भित्र रहेका व्यवसायीहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने 	२०७८ आषाढ मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरू	

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
ब्यवसाय कर	<ul style="list-style-type: none"> व्यवसायीहरूलाई करसम्बन्धी सबै वडाहरूमा १ दिने सचेतना अभिमुखीकरण आयोजना गर्ने 	२०७८ आषाढ मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
	<ul style="list-style-type: none"> दर्ता नभएका व्यवसायीलाई नगरपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत सूचना जारी गर्ने 		
	<ul style="list-style-type: none"> निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने । 	निरन्तर, नगरसभा	नगरसभा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
सवारी कर	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका साना सवारी (ठेला लगायत) को लगत संकलन गर्ने दर्ता नवीकरणको प्रकृया अगाडि बढाई कर संकलन गर्ने अन्य सवारी करको विषयमा प्रदेश कानून र प्रदेश सरकारसँग समन्वय अनुसार गर्ने । 	२०७८ श्रावण १ देखि	प्रशासन शाखा, वडा कार्यालय
घर बहाल कर	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्र रहेका बहालमा दिने घरधनीहरूको विवरण वडा कार्यालय मार्फत अध्यावधिक गर्ने घर बहालकर तिर्नका लागि घरधनीलाई प्रोत्साहित गर्ने । 	आ.व.०७७/७८ भित्र निरन्तर	प्रशासन शाखा, वडा कार्यालय
जडीबुटी, कवाडी, जिवजन्तु कर	<ul style="list-style-type: none"> जडीबुटी निकासी वा पैठारी गर्ने, कवाडी कारोवार गर्ने, जिवजन्तु निकासी वा पैठारी गर्नेहरू संग राजस्व परामर्श समितिमा छलफल गरि उचित दर निर्धारण गरि कर संकलन गर्ने । 		२०७८ असार मसान्तसम्म
बहाल विटौरी शुल्क	<ul style="list-style-type: none"> बहाल विटौरी लगाउन सकिने क्षेत्रहरूको निर्धारण गर्ने सार्वजनिक जग्गा, ऐलानी जग्गामा रहेका घरहरूकोसम्बन्धमा घरवालाहरू संग छलफल गरी करको शुल्क तोक्ने सार्वजनिक जग्गाहरू वार्षिक ठेक्का लगाई शुल्क असुली गर्ने । 	२०७८असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति नगरकार्यपालिका
व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	<ul style="list-style-type: none"> रजिष्ट्रेसन गर्नुपर्ने संघसंस्थाहरूको विवरण संकलन तथा अध्यावधिक गर्ने वडास्तरीय कर शिविरहरू संचालन गर्ने । 	२०७८ असार मसान्तसम्म	नगरकार्यपालिका र प्रशासन शाखा

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क	<ul style="list-style-type: none"> सम्पत्ति कर र अचल सम्पत्ति मूल्यांकन अभिलेखलाई एकत्रित गर्ने मूल्यांकन शुल्क दर आवश्यक मात्रामा पुनरावलोकन गर्ने वैदेशीक र वैकिंड प्रयोजनको रूपमा वर्गिकरण गर्ने । 	२०७८असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति राजस्व शाखा
पर्यटन सेवा शुल्क	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक, पर्यटकिय तथा अन्य धार्मिक स्थलहरू र ति क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार, विकास तथा सेवाहरूको व्यवस्थापन गरी पर्यटन शुल्क लगाउने । 	निरन्तर	राजस्व शाखा प्रशासन शाखा नगरकार्यपालिका
पुर्वाधार उपयोग शुल्क	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाले निर्माण गरेका संरचना वा हस्तान्तरण भई आएको बाटो, धर्मशाला, सभागृहहरू लगायतमा शुल्क निर्धारण गरि उपयोग शुल्क लगाउने । 	२०७८ आषाढ मसान्त सम्म	नगरकार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति
नक्सा पास दस्तुर	<ul style="list-style-type: none"> घर, टहरा, कम्पाउण्ड नक्सापास दस्तुर कडाईका साथ अनिवार्य गर्नुपर्ने 	निरन्तर	वडा कार्यालय नक्सापास शाखा नगरकार्यपालिका
	<ul style="list-style-type: none"> नियमित अनुगमन र दण्ड जरिवाना लगाउने 	हरेक तीन/तीन महिनामा	नक्सापास शाखा, राजस्व शाखा
	<ul style="list-style-type: none"> अभिलेखिकरण प्रकृयालाई आगामी आ.व.सम्म कायम राख्ने 	२०७८/०७९ सम्म	नक्सा शाखा
अन्य	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न सेवा शुल्कहरूका दर निर्धारण गरि सेवा शुल्क लिने । 	२०७८ असार मसान्तसम्म	नगरसभा, राजस्व परामर्श समिति
ख. नयाँ क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन			
सार्वजनिक सम्पत्तिको अभिलेखिकरण तथा परिचालन	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक जग्गाहरू, सार्वजनिक स्थलहरू, रुखबिरुवा अभिलेखिकरण गर्ने, संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने, सोको परिचालन संभाव्यता अध्ययन गर्ने । 	२०७६ असोज मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत नगरकार्यपालिका, नगर सभा सम्बन्धित वडा कार्यालयहरू
सम्भाव्य सुविधाको निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका को दीर्घकालिन आय स्रोत हुने गरी सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने कृषी तथा तरकारी बजार केन्द्र (हाट बजार) व्यवस्थित गर्ने 	आ.व. ०७८/०७९ देखि ०८०/०८१ मसान्तसम्म	नगरकार्यपालिका, सम्बन्धित वडाकार्यालय निजी क्षेत्र

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	<ul style="list-style-type: none"> सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा व्यवस्थित गर्ने संघसंस्था तथा निजी क्षेत्रका स्कुलहरू आदिसंग छलफल गरी तिनिहरूलाई करको दायरामा ल्याउने मेलापर्वहरूमा मनोरञ्जन गराउने व्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउने धर्मशाला, सभाहल निर्माण गरि आय आर्जन गर्ने नगरपालिका को मुख्य बजार क्षेत्रमा वाइफाइ जोनको विकास गरि आय आर्जन वृद्धि गर्ने पार्किङ्ग स्थलहरूको निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने । 		
महत्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरूको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्र रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरूको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धनका लागि गुरुयोजना बनाउने अध्ययन गर्ने । 	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	नगरपालिका कार्यपालिका, सम्बन्धित वडाकार्यालय निजी क्षेत्र
ग. राजस्व प्रशासन			
नीतिगत व्यवस्था	<ul style="list-style-type: none"> राजस्व सुधार कार्ययोजना लगायत राजस्व ऐन तथा अन्य आवश्यक कार्यविधि तयार गरि नगरसभाबाट पास गर्ने राजस्व परामर्श समितिले पारित गरेका कर नीति लागु गर्ने । 	२०७८ आषाढ मसान्त भित्र	<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत नगरसभा
सांगाठनिक व्यवस्था	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाको संगठनात्मक व्यवस्था अर्न्तगत राजस्व शाखामा आवश्यक कर्मचारीहरू व्यवस्था गर्ने राजस्व प्रशासनका लागि आवश्यक भौतिक सुविधाहरू (कार्य स्थल, फर्निचर, ल्यापटप, प्रिन्टर, कम्प्युटर सफ्टवेयर आदि) । 	२०७८ आषाढ मसान्त भित्र	राजस्व परामर्श समिति प्रशासन शाखा
राजस्व संकलन तथा अभिलेख	<ul style="list-style-type: none"> राजस्व अभिलेख सम्बन्धी सफ्टवेयर अध्यावधिक गर्ने, करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा इन्ट्री गर्ने राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणालीमार्फत सेवा दिने व्यवस्था मिलाउने । 	२०७८असार १५ भित्र	केन्द्र सरकार र कार्यपालिका
सूचना तथा पारदर्शिता	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार माध्यमहरू (स्थानिय एफ एम रेडियो, टेलिभिजन) बाट कर तिर्ने प्रोत्साहित गर्ने सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने । 	२०७८ आषाढ मसान्त भित्र	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिवहरू

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	नगरपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक बडापत्र राख्ने ।	निरन्तर	
अनुगमन	<ul style="list-style-type: none"> अनुगमन गरि छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने 	प्रत्येक तीन महिनामा	कार्यपालिका
पारदर्शिता	<ul style="list-style-type: none"> मासिक रुपमा आय ब्यायको सार्वजनिककरण गर्ने करदाताहरू सम्मिलित सार्वजनिक अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्ने । 	नियमित	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> करदातालाई सम्मान (बढि कर तिर्ने र नियमित तिर्नेलाई) कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी प्रोत्साहन गर्ने । 	वार्षिक रुपमा (नगर सभा गर्ने दिनमा)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत कार्यपालिका
समिक्षा र मूल्यांकन	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक रुपमा समिक्षा तथा पुनरावलोकन गर्ने । 	चौमासिक रुपमा(आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पहिलो चौमासिक)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत कार्यपालिका

परिच्छेद छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि भीमेश्वर नगरपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । नगरपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले भीमेश्वर नगरपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने छ । पालिकाको बजेट प्रक्षेपण गर्दा विगत तीन वर्षमा प्राप्त बजेटलाई आधार मानिएको छ । जुन निम्नानुसार छ ।

तालिका १३ : विगत तीन आर्थिक वर्षको वास्तविक आय

आयका शीर्षकहरू	०७५/०७६	०७६/०७७	०७७/०७८	जम्मा	प्रतिशत
आन्तरिक आय	३२६०३०३४	१९९८८८२९	२१८७९८३६	७४४७९६९९	४.६
समानिकरण अनुदान संघ		१७२१०००००	१६७९०००००	३४०००००००	२१.२
ससर्त अनुदान संघ		२७७३७३०००	४०५०३७२७०	६८२४१०२७०	४२.६
विषेस अनुदान चालु संघ		०	१०००००००	१०००००००	०.६
समपूरकअनुदान चालु संघ		०	१०४०००००	१०४०००००	०.६
अन्य अनुदान चालु संघ		९२०००००	५००००००	१४२०००००	०.९
समानिकरण अनुदान प्रदेश		१०१७३०००	१०१९००००	२०३६३०००	१.३
ससर्त अनुदान चालु प्रदेश		१४१७५०००	३६९८६०००	५११६१०००	३.२
समपूरकअनुदान चालु प्रदेश		०	२८८९३०००	२८८९३०००	१.८
विषेस अनुदान चालु प्रदेश		०	४००००००	४००००००	०.२
राजश्व बाँडफाँड प्रदेश		३०२२४६१०	५१६६७७४०	८१८९२३५०	५.१
राजश्व बाँडफाँड संघ		६३५७१५२३	७५७३७२१७	१३९३०८७४०	८.७
आन्तरिक स्रोत (नगद, वैक मौज्दात, जनसहभागिता)		२९९५१६०८	११४८५२१९१	१४४८०३७९९	९.०
जम्मा	३२६०३०३४	६०६७६८७४१	९२०६६३४१८	१६०१९०३८५८	१००.०

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

माथि उल्लेखित राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई नगरपालिकाले संकलन गर्ने आगामी तीन आर्थिक वर्षहरू (आ.व. २०७८।०७९ देखि २०८०।०८१सम्म) को आयको सम्भाव्यता लाई प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान गर्दा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा योजना गरिएका कृयाकलापहरूको आधारमा तयार गरिएको हो । प्रक्षेपणका लागि विगत आर्थिक वर्षको आयको प्रवृत्ति, राजस्व वृद्धि दर र राजस्व सुधार कार्य योजनाको कार्यान्वयनले दायरा बढ्न गई सो बाट हुने योगदानको अनुमानलाई आधार लिईएको छ । नगरपालिकाले यस प्रक्षेपणलाई भविष्यमा वार्षिक बजेट अनुमानको लागि मार्ग दर्शनको रूपमा लिई आन्तरिक आय वृद्धि गर्दछ भन्ने अनुमान गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्य योजनाको आधारमा रहेर गरिएको आन्तरिक आयको प्रक्षेपणका मुलभूत मान्यताहरू यस प्रकार रहेका छन् ।

सामान्य मान्यताहरू:

- नगरपालिकामा नयाँ क्षेत्र गाभिएसंगै आय संकलनको आधार (करको दायरा) स्वतः विस्तार भएको
- राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन भए पश्चात् नगरपालिकाको राजश्व प्रशासनमा सुधार आउने

- राजश्व प्रशासनमा सुधार आउनुले राजश्व संकलन प्रभावकारी हुने ।

उल्लेखित प्रक्षेपणका आधारमा रही आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि प्रक्षेपित आय निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १४ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि आय प्रक्षेपण

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
१००००	राजश्व तथा अनुदान	९००,१८५,००३	९९३,८४६,१९९	१,०९७,९३१,४०८
११०००	कर	२१,०९०,२९१	२६,८४२,०१६	३४,२२६,८०६
११३००	सम्पत्ति कर	१६,८८७,०४०	२२,०५३,६४०	२८,८००,०८०
११३१०	अचल सम्पत्तिमा लाग्ने कर	१६,८८७,०४०	२२,०५३,६४०	२८,८००,०८०
११३११	न्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१२	संस्थागत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१३	सम्पत्ति कर	१३,९७०,०००	१८,१६१,०००	२३,७४९,०००
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	०	०	०
११३२०	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर			
११३२१	घर बहाल कर	२,७४५,०४०	३,७०३,४४०	४,८४२,९६०
११३२२	बहाल विटोरी शुल्क	१७२,०००	१८९,२००	२०८,१२०
११३५०	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर			
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर			
११४००	वस्तु तथा सेवामा आधारित कर			
११४१०	मुल्य अभिवृद्धि कर			
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर			
११४२०	अन्तःशुल्क			
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क			
११४४०	विशेष सेवामा लाग्ने कर			
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर			
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था			
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन			
११४५०	पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर	१	१.१	१.२१
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)			
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	१	१.१	१.२१
११४७०	मनोरंजन कर	२३५०००	२५८५००	२८४३५०
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री			
११४७२	विज्ञापन कर	१५००००	१६५०००	१८१५००
११४७३	अन्य मनोरंजन कर	८५०००	९३५००	१०२८५०
११६००	अन्य कर	३,९६८,२५०	४,५२९,८७५	५,१४२,३७५
११६१०	न्यवसायले मुक्तानी गर्ने	१,८३९,५००	२,१२२,५००	२,४०५,५००
११६१३	न्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	३२८७५०	४२७३७५	५५८८७५
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर			
११६२०	न्यवसाय बाहेक अन्यले मुक्तानी गर्ने			

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
११६२१	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर			
११६३०	कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर			
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर			
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर			
११६९०	अन्य कर	९०००००	९९००००	१०८९०००
११६९१	अन्य कर (कवाडी कर)	९०००००	९९००००	१०८९०००
१३०००	अनुदान	६९१,६४१,५००	७६०,८०५,६५०	८३६,८८६,२१५
१३१००	द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान			
१३११०	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान			
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान			
१३१२०	द्विपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान			
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान			
१३२००	बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान			
१३२१०	बहुपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान			
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालू अनुदान			
१३२१२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालू अनुदान			
१३२२०	बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान			
१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३२२२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३३००	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	६९१,६४१,५००	७६०,८०५,६५०	८३६,८८६,२१५
१३३१०	अन्तरसरकारी अनुदान	६९१,६४१,५००	७६०,८०५,६५०	८३६,८८६,२१५
१३३११	समानिकरण अनुदान	१९०,९८२,०००	२१०,०८०,२००	२३१,०८८,२२०
१३३१२	शसर्त अनुदान	४५५,३३९,५००	५००,८७३,४५०	५५०,९६०,७९५
१३३१३	विषेश अनुदान	०	०	०
१३३१४	समपुरक अनुदान	४५,३२०,०००	४९,८५२,०००	५४,८३७,२००
१३३१५	अन्य अनुदान			
१३३२०	अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान			
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान			
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान			
१४०००	अन्य राजश्व	१८७,४५३,२१२	२०६,१९८,५३३	२२६,८१८,३८७
१४१००	सम्पत्तिबाट प्राप्त आय			
१४११०	न्याज			
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त न्याज			
१४११२	न्यापारिक निकायबाट प्राप्त न्याज			
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त न्याज			
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त न्याज			
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त न्याज			

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
१४१२०	लाभांश			
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२२	ब्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१५०	भाडा तथा रोयल्टी	१,४००,०००	१,५४०,०००	१,६९४,०००
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	१,४००,०००	१,५४०,०००	१,६९४,०००
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी		०	०
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी	०	०	०
१४१७०	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	१७०,१००,०००	१८७,११०,०००	२०५,८२१,०००
१४१७१	वन रोयल्टी			
१४१७२	खानी रोयल्टी			
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी			
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी			
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी			
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी			
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी	२०,०००,०००	२२००००००	२४२०००००
१४१७८	सवारी साधन कर (पार्किङ शुल्क)	१०००००	११००००	१२१०००
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व	१५०,०००,०००	१६५,०००,०००	१८१,५००,०००
१४२००	बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम	१,६५०,०००	१,८१५,०००	१,९९६,५००
१४२१०	बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम	१६५००००	१८१५०००	१९९६५००
१४२११	कृषी उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम			
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति बिक्रिबाट प्राप्त रकम			
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क			
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क			
१४२१८	विद्युत् सेवा शुल्क			
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	१५००००	१६५०००	१८१५००
१४२२०	प्रशासनिक सेवा शुल्क	६२६,०००	६८८,६००	७५७,४६०
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	१५०,०००	१६५,०००	१८१,५००
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२४	परीक्षा शुल्क			
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	४७६,०००	५२३,६००	५७५,९६०
१४२४०	दस्तुर	९,७७७,२१२	१०,७५४,९३३	११,८३०,४२७
१४२४१	पार्किङ शुल्क	१००,०००	११०,०००	१२१,०००
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	६,८६४,९०१	७,५५१,३९१	८,३०६,५३०
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	२,१०१,४०१	२,३११,५४१	२,५४२,६९५
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१८८५०	२०,७३५	२२,८०९
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	९२०६०	१०१,२६६	१११,३९३

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
१४२४६	मुल्यांकन दस्तुर	५०००००	५५०,०००	६०५,०००
१४२४९	अन्य दस्तुर	१००,०००	११०,०००	१२१,०००
१४३००	दण्ड, जरिवाना र जफत	३००,०००	३३०,०००	३६३,०००
१४३१०	दण्ड, जरिवाना र जफत	३००,०००	३३०,०००	३६३,०००
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१५००००	१६५०००	१८१५००
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१५००००	१६५०००	१८१५००
१४४००	अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण			
१४४१०	चालु हस्तान्तरण			
१४४११	चालु हस्तान्तरण		०	०
१४४२०	पूँजीगत हस्तान्तरण			
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण			
१४५००	विविध राजश्व			
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरू			
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती			
१४५२०	अन्य राजश्व	३,६००,०००	३,९६०,०००	४,३५६,०००
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क			
१४५२२	साना सवारी कर	१००,०००	११०,०००	१२१,०००
१४५२३	लागत सहभागिता	२००००००	२,२००,०००	२,४२०,०००
१४५२९	अन्य राजश्व (विविध आय)	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४५३०	पूँजीगत राजश्व			
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल विक्रीबाट प्राप्त आय			
१५०००	बेरुजु			
१५१००	बेरुजु			
१५११०	बेरुजु			
१५१११	बेरुजु			
३३०००	दायित्व			
३३१००	आन्तरिक दायित्व			
३३११०	खुद आन्तरिक ऋण			
३३१११	ऋण पत्र मार्फत् प्राप्त ऋण			
३३११२	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण			
३३११३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण			
३३२००	बाह्य वित्तिय दायित्व			
३३२४०	खुद वैदेशिक ऋण			
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति			
जम्मा राजश्व, अनुदान तथा दायित्व		९००,१८५,००३	९९३,८४६,१९९	१,०९७,९३१,४०८

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण

नगरपालिकाहरूले स्थानीय सरकारको रूपमा राज्य पुर्नसंरचना गठन भएसँगै अधिकार प्राप्त गरेको छ । यस अध्ययन प्रतिवेदनमा बदलिंदो परिवेश अनुसार राजश्वपरिचालनका क्षेत्रमा गर्नुपर्ने कृयाकलापहरूको पहिचान र योजनाका साथमा आगामी आर्थिक तीन वर्षहरूमा संकलन हुन सक्ने राजश्वको प्रक्षेपण गरिएको छ । सारांशमा

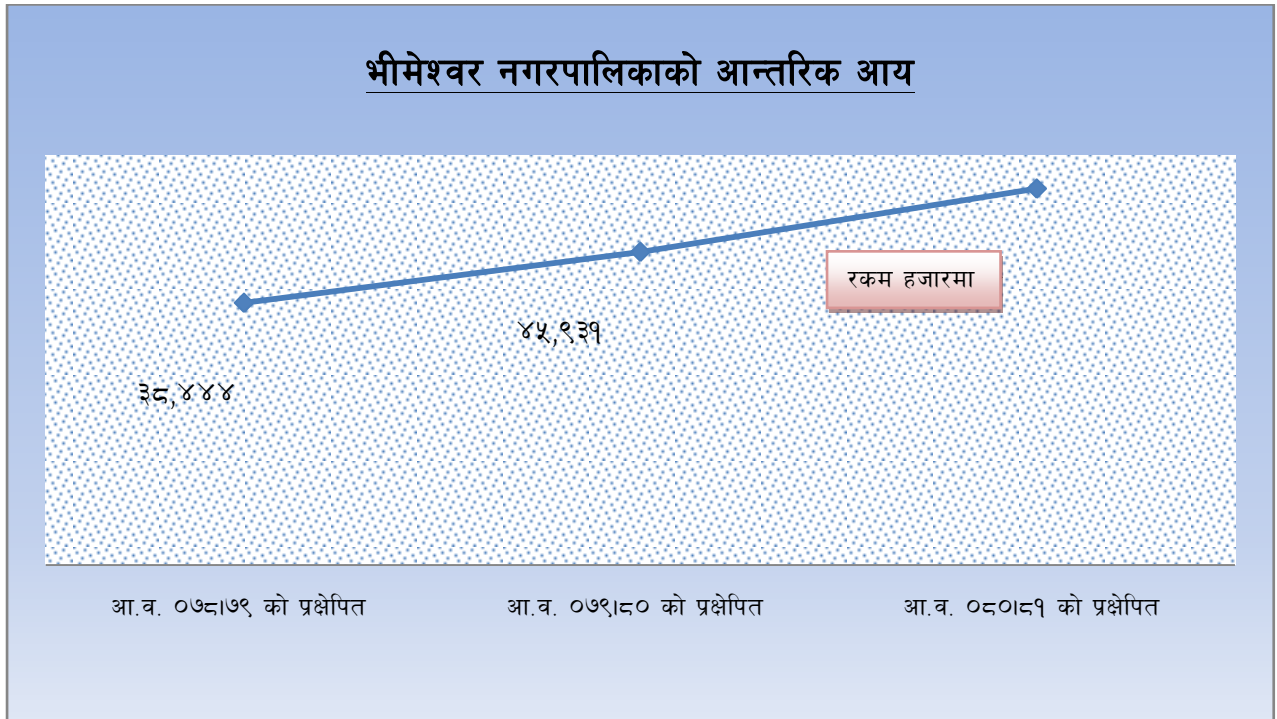
राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात नगरपालिकाको आय संरचनालाई तलको तालिकामा दिईएको छ । राजश्व बाँडफाँडको प्रक्षेपण गर्दा हाल बाँडफाँड भई आएका स्रोतहरूको मात्र प्रक्षेपण गरिएकोले भविष्यमा नगरपालिकाले राजश्व आयमा उल्लेख गरिएभन्दा बढी आय प्राप्तहुने अवस्था रहेको छ ।

तालिका १५ : नगरपालिकाको आय संरचना

क्र.सं.	शिर्षक	आ.व.(आय रु. हजारमा)		
		०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
१	आन्तरिक आय	३८,४४४	४५,९३९	५५,२२४
२	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	१७०,१००	१८७,११०	२०५,८२१
३	अनुदान	६९१,६४२	७६०,८०६	८३६,८८६
जम्मा		९००,१८६	९९३,८४६	१,०९७,९३१

राजस्व सुधार कार्ययोजनाले औल्याएका करका क्षेत्रहरूमा आवश्यक सुधार तथा कार्यान्वयन गर्न सकिने भीमेश्वर नगरपालिकालाई आगामी ३ वर्षमा प्राप्त हुने आन्तरिक आय बापतको रकम तलको ग्राफचित्रमा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

भीमेश्वर नगरपालिकाको आगामी तीन वर्षको आन्तरिक आय प्रक्षेपण

परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा

नगरपालिकालाई राजस्व संकलन अधिकार उल्लेख्य रूपमा प्रदान गरिएता पनि नगरपालिकाको दायरा अधिक देखिदैन । नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रका सम्भाव्य सबै कर, शुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने प्रयास गरेको देखिन्छ । सिमित साधन र श्रोतका कारण राजस्व प्रशासन प्रभावकारी हुन नसक्ने भएकोले तत्काल राजस्व बृद्धिमा योगदान पुऱ्याउन मद्दत गर्ने केहि महत्वपूर्ण र प्रभावकारी श्रोतहरूको संकलन तर्फ ध्यान दिनु उपयुक्त देखिन्छ । साथै राजस्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ । नगरपालिकाले राजस्वको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा तत्काल जोड दिनुपर्ने राजस्वका शीर्षकहरू निम्नानुसार छन ।

- सम्पत्तिकर
- व्यवसाय कर
- बहाल कर
- नक्सापास दस्तुर

उपरोक्त करको प्रभावकारी संकलनकालागि प्राथमिकताका आधारमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरू निम्नानुसार छन् :

- आवश्यक जनशक्ति तथा छुट्टै भौतिक सुविधा सहितको राजस्व शाखा स्थापना गर्ने
- सम्पत्तिकर वैज्ञानिक ढङ्गले लागु गर्ने
- तथ्याङ्क संकलन र अद्यावधिक गर्ने ।

नगरपालिकालाई राजस्व संकलन अधिकार उल्लेख्य रूपमा प्रदान गरिएकोले नगरपालिकाको दायरा अधिक देखिन्छ । नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रका सम्भाव्य सबै कर, शुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने प्रयास गरेको देखिदैन । यस कारण राजस्व प्रशासन प्रभावकारी हुन नसक्ने भएकोले तत्काल राजस्व बृद्धिमा योगदान पुऱ्याउन मद्दत गर्ने केहि महत्वपूर्ण र प्रभावकारी श्रोतहरूको संकलनतर्फ ध्यान दिनु उपयुक्त देखिन्छ । साथै राजस्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ । नगरपालिकाले प्रभावकारी संकलनमा प्राथमिकताका आधारमा तत्काल जोड दिनुपर्ने राजस्वका शीर्षकहरू निम्नानुसार छन् ।

- सम्पत्तिकर
- व्यवसाय कर
- घर बहाल कर
- नक्सापास दस्तुर

त्यसैगरी, भिमेश्वर नगरपालिकाले राजस्व बृद्धि एवं करको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा निम्नानुसारका क्रियाकलापहरू गर्न सिफारिस गरिन्छ ।

- करसचेतनासम्बन्धी कार्यक्रमहरू तय गरी कार्यान्वयन गर्ने
- आवधिक रूपमा उद्योगी तथा व्यवसायीहरूसँग कर राजस्वसम्बन्धी विषयमा छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्ने
- पूर्वाधार विकासका क्षेत्रमा लगानीलाई प्रवर्धन र प्रोत्साहन गर्न सार्वजनिक नीजि साँभेदारी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा जोड दिने
- आवश्यक जनशक्ति तथा भौतिक सुविधा सहितको राजस्व शाखा गठन गर्ने
- राजस्व आम्दानीका सम्भावना रहेका श्रोतहरूको खोजि गर्ने, तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक गर्ने
- बहाल विटौरी करका क्षेत्रहरूको पहिचान र ठेक्का निर्धारण गर्ने

- कर चुक्ता विना सेवा सुविधा नगराउने व्यवस्थाको प्रभावकारी तवरले कार्यान्वयन गर्ने
- करदाताहरूलाई नियमित रुपमा पत्र, एसएमएस वा विद्युतिय सूचना पठाउन
- आन्तरिक राजश्व कार्यालयसंगको समन्वयमा व्यवसाय कर असुलीलाई प्रभावकारी बनाउने
- नक्सापास प्रकृयालाई सरलिकृत गर्दै यसबाट आय स्रोत वृद्धिमा ध्यान दिनु पर्ने र भौगोलिक सूचना प्रणाली र राजश्व शाखा बीच निकटतमसम्बन्ध स्थापना गर्ने । साथै नक्सा पास विवरण, बहालकर र व्यवसाय करलाई समेत कम्प्युराइज्ड गर्ने
- लेखा प्रणालीलाई व्यवस्थित गरी पेशकी नियन्त्रण, प्रोदभावी लेखा प्रणाली कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापन र स्थीर सम्पत्तिहरूको संरक्षण र परिचालन गर्ने ।

परिच्छेद आठ: कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार संचालन ऐनको व्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी आय अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आगामी ३ आर्थिक वर्षको आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ। यसै सन्दर्भमा प्रस्तुत कार्ययोजना हरेक आर्थिक वर्षको फाल्गुण महिनासम्ममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरी सम्बन्धित समितिलाई उपलब्ध गराएमा समितिबाट गरिने निर्णयहरूका लागि आवश्यक आधार हुनेछ। राजस्व सुधारका नीति, क्रियाकलापहरू तथा बजेट अनुमान पश्चात् राजस्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका क्रियाकलापहरू संचालन भए नभएको तथा अनुमान अनुसार आय असुली भएको नभएको सम्बन्धमा नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने, आगामी आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपणको लागि त्यस अवधिसम्मको क्रियाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्ने तथा आर्थिक वर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक वर्षको लागि तय गरिएको क्रियाकलापहरू तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक हुन्छ।

यस राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन

यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ। स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक बसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रूपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमित अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ। त्यसैगरी आगामी आर्थिक वर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य, पूर्व भएका कार्यको मूल्याङ्कन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि क्रियाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ। यसका अतिरिक्त आर्थिक वर्षको समाप्ती पश्चात् राजस्व सुधार योजनाको समिक्षा गरिन्छ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिबाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ। छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समिक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गरिन्छ।

(घ) बाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्न चाहने संघीय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन्। यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ। राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित तथ्यांक बाहेक योजना कार्यान्वयन प्रक्रियाको अनुगमन तथा करदाताहरूको अनुभूति सङ्कलन पनि अनुगमनको मुख्य विधि हुन सक्नेछ।

अनुसूचीहरु

अनुसूची १: तथ्यांक संकलन सूची

राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा

नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था:

- संक्षिप्त परिचय :
 - नामांकरण
 - घरधुरी तथा जनसंख्या
 - क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
 - प्रशिद्ध स्थलहरू
- मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
 - सडक, बाटो, पुल
 - बिजुली
 - खानेपानी तथा सिंचाई
 - सावर्जनिक भवन तथा पूर्वाधारहरू
 - फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)
- आर्थिक अवस्था र भौगोलिक बनोट
 - उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
 - मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू
 - भौगोलिक अवस्थिती
 - प्राकृतिक तथा पर्यटकिय सम्पदा

नगरपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन :

- हालको संगठन संरचना
 - निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण (संकलन गर्ने)
 - कर्मचारीहरूको विवरण (संगठन संरचना सहित संकलन गर्ने)
- राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन
 - राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण
 - कार्यक्षम तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
 - फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू
 - राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस
 - राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
 - कम्प्युटर विलि प्रणालिको प्रयोग,
- भौतिक सुविधाहरू
 - कार्यालयका भवनहरू
 - सावरी साधन
 - फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

नगरपालिकाको आय (आन्तरिक तथा बाह्य) सम्बन्धी विवरण :

- आ.व. ०७४/७५ को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७५/७६) को अनुमानीत/बजेट विवरण
- चालु आर्थिक वर्षका लागि नगर/गाउसभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- नगरसभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्व संग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- राजस्व परिचालनकालागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू

अनुसूची २: तथ्यांक संकलन फारम

१. नगरपालिकाको आयका स्रोतहरू तथा हालको अवस्था

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क.	कर तर्फ			
	भूमि कर (मालपोत)			
	सम्पत्ति कर			
	सवारी कर (टांगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)			
	घर जग्गा बहाल कर			
	ब्यवसाय कर			
	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर			
ख.	अन्य राजस्व			
	ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो, काठ, चाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुंगा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क			
	नक्सापास दस्तुर			
	ब्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
	बहाल विटोरी शुल्क			
	पार्किंग शुल्क			
	अस्पताल संचालन			
	फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्क			
	स्थानीय खानेपानी महसुल			
	स्थानीय विद्युत महसुल			
	केवलकार, टैकिंग, कार्याकिर्ण, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा ब्यवसायमा सेवाशुल्क			
	निर्माण, संचालन र ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु बधशाला, शवदाह गृह, घोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि			
	मूल्यांकन सेवा शुल्क			
	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ बर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म			
	ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुंगा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
	बडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर			
	दण्ड जरिवाना			

२: नगरपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क्र.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

३: नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	स्थान	भवनको विवरण (कोठा समेत)	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

नोट : विवरण लेख्ने ठाउँ अपुग भएमा छुट्टै पानामा लेख्ने ।

४: करमा आधारित सूचनाहरू

क. सम्पत्ति कर सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या :

आ.व. २०७६।७० मा कर तिर्ने करदाता संख्या : संकलित रकम :

ख. भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औसत बहाल दर
१	न्यायाधीश प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरू (नोट: न्यायाधीश कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नजीविद्यालय तथा क्यापस आदी)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरू			
३	आवासिय भवन/घरहरू			
३.१	कच्ची घरहरू-कच्ची जोडाई तथा छाना			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरू (माटोको जोडाई र कंक्रीट वा स्टीलको छाना भएका)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्कै घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्कै घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

ग. जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	स्थान	अनुमानित जग्गाधनी	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्यांकन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)
१	शहरी क्षेत्र				
२	आवासिय क्षेत्र				
३	कृषी क्षेत्र				
४	वन तथा अन्य क्षेत्र				
जम्मा					

घ. सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या :

कर तिर्ने करदाता संख्या : संकलित रकम :

क्र.सं.	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा तथा ई-रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

ङ. ब्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या :

आ.व. २०७६।७७मा कर तिर्ने करदाता संख्या : संकलित रकम :

क्र.सं.	ब्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तिय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी, विमा आदि)				
३	ब्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसायहरू				

छ. स्थानीजन्य वस्तु विक्री तथा निकासी

क्र.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	बस्तुहरू	कुल उत्खनन योग्य परिणाम	विक्री मुल्य	संभाव्य निकासी परिमाण
		ढुंगा			
		गिट्टी			
		बालुवा			
		ढुंगा			
		गिट्टी			
		बालुवा			

नोट : विवरण लेख्ने ठाउँ अपुग भएमा कुट्टै पानामा लेख्ने ।

ज. जडिबुटी, कवाडी र जिव जन्तु (व्यवसायिक उपयोग)

क्र.सं.	बस्तुहरू	इकाई	कुल संकलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क.	जडिबुटी जन्य बस्तुहरू			
ख.	कवाडी जन्य बस्तुहरू			
ग.	जिवजन्तु			

भ. बहाल विटौरी

क्र.सं.	सम्पत्तिहरू	स्थान	इकाई	परिमाण	दर
क.	भवन तथा कोठाहरू				
ख.	मेसिनहरू				
ग.	सार्वजनिक सम्पत्ति				
घ.	हाट बजार				

ञ. नगरपालीकाले निर्माण, संचालन तथा न्यवस्थापन गरेका तथा सेवाग्राहीलाई उपलब्ध गराउने सेवा

क्र.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहर मैला न्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	बिजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक बत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	न्यायमशाला				
१५	पर्यटकिय स्थल				
१६	पशु बधशाला				
१७	शवदाह गृह				
१८	बसपार्क				
१९	अन्य पार्किङ क्षेत्र				
२०	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२१	दर्ता, अनुमति, नवीकरण दस्तुर				
२२	मूल्यांकन सेवा शुल्क				
२३	नक्सापास				
२४	अन्य				
	जम्मा				

अनुसूची ३: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा क्रममा भएका छलफलका केही भलकहरु

